

Jaargang 34, nr 1 - januari 2008

De Blauwe Klauwier

VWG De Kempen

Periodiek van Vogelwerkgroep De Kempen met o.a.

Fotowedstrijd 2007, natuur in de Kempen

Broedresultaten van de steenuil

Onderzoek naar wespddieven

Colofon

Redactie

Wim Deeben
Jan Wouters
Robert Kastelijn
Mark Sloendregt

Redactie-adres

Jan Wouters (eindredacteur)
De Braken 11
5541 AC Reusel
Telefoon: 0497-642391
E-mail: janenmargo@chello.nl

Omslag

Klapekster: Robert Kastelijn

Fotobijdrage

© Bij de betreffende fotografen

Uitgave

Vogelwerkgroep De Kempen
Postbus 386
5500 AJ Veldhoven

Copyright

© Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Wijze van aanleveren

Kopij bij voorkeur als 'Wordbestand' aanleveren. Wanneer literatuurgegevens verwerkt worden, moet de bron worden aangegeven. Indien tabellen, figuren en foto's in het artikel zijn verwerkt, dient duidelijk in de tekst worden verwezen en zo nodig waar deze geplaatst moeten worden. Artikelen worden door de redactie doorgenomen op inhoudelijke kwaliteit en taalgebruik. Foto's waarbij sprake is van verstoring worden niet gepubliceerd. De redactie behoudt het recht wijzigingen door te voeren

Inhoud

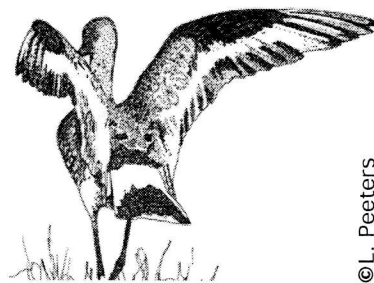
- 2 **Vogelvaria**
- 3 **Natuur in de Kempen**
Fotowedstrijd 2007
- 8 **Verslag van de nestkastencontroles op Koningshof in 2007**
Jan Wouters
- 13 **De Blauwe Kamer**
Harold Bierens
- 18 **Broedresultaten steenuil 2007**
Wil de Veer
- 24 **Onderzoek naar wespddieven in de Kempen 2007**
Jacques van Kessel en Pieter Wouters
- 34 **Sinai, ashamed to be a birdwatcher**
Harold Bierens
- 38 **Wij spraken met ...**
Ben Jacobs
- 44 **Leesvoer**
- 46 **Activiteitenagenda januari - april**

Vogelvaria

Met ingezonden mededelingen van leden

© L. Peeters

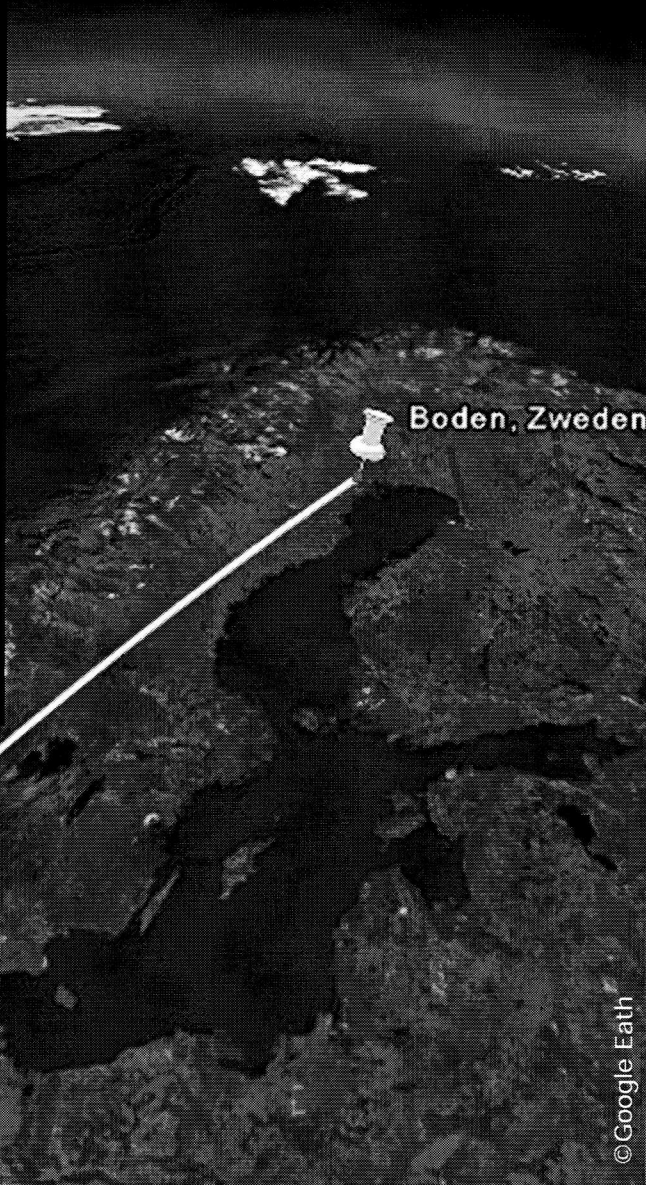
< Nog meer ringvangsten... >

< Noordelijk(st)e keep >

In de vorige vogelvaria schreef ik over een terugmelding van een keep uit Noorwegen. Kort na het verschijnen van die Blauwe Klauwier kreeg ik een terugmelding van een echt noordelijke keep. In de winter 2005/2006 heb ik van november tot en met april 72 kepen geringd, de meeste (54) in maart en april op de trek. Daarnaast ving ik nog vier exemplaren terug die ik twee winters eerder geringd had. Van een echte wintervogel uit februari kreeg ik de terugmelding. Het was een overjarige man die ik op 7 februari 2006 ringde. Deze werd op 7 oktober 2007 gecontroleerd door een ringer in Boden in Zweden. Dat ligt ongeveer op de hoogte van de noordkant van de Botnische Golf. Ofwel vogelvlucht 1866 km van Reusel. Volgens de ringatlas van Speek en Speek is het één van de tien noordelijkste terugmeldingen van een keep. En die moest op 7 oktober nog beginnen aan zijn trektocht naar het zuiden.

Het is uiteraard veruit de noordelijkste terugmelding van een door mij geringde vogel.

Jan Wouters

Boden, Zweden

Reusel, Nederland

© Google Earth

Natuur in de Kempen

fotowedstrijd 2007

Tijdens de ledenbijeenkomst op 23 november hebben alle drieëntwintig aanwezige leden de ingezonden foto's gejureed. Er werden in totaal 49 foto's ingezonden met een grote variatie aan onderwerpen. Het werd een leuke en actieve avond; ieder lid heeft zo zijn of haar eigen criteria om de foto's te beoordelen. De winnaar van de fotowedstrijd 2007 is geworden: Tom Heijnen.

Tom bleek uiteindelijk niet alleen de mooiste foto gemaakt te hebben, maar de foto's op de tweede en derde plaats waren ook van hem. Hij heeft de door Kees Hendriks gemaakte wisseltrofee gekregen (zie foto onder). Kees heeft de wisseltrofee zo gemaakt, dat Tom volgend jaar niet de gehele trofee hoeft in te leveren; hij mag een (los) stukje van de trofee houden.

TOM HEIJNEN OVER ZIJN FOTOGRAFIE

Sinds juni 2006 ben ik een fanatieke fotograaf. In februari van dat jaar was ik in Oeganda geweest en had daar mijn oude fotospullen gebruikt zoals een analoge Minolta spiegelreflex en 400 mm telelens. Mooie foto's gemaakt hoor, maar toen ik ze liet digitaliseren om ze te kunnen uitwisselen met reisgenoten drong het tot me door dat het analoge tijdperk duur en onhandig was.

In juni kocht ik een Sony Cybershot DSC-H2, een alleskunner waarmee je zowel op 1 cm afstand macro-opnames kunt maken als stevig kunt inzoomen vergelijkbaar met een 420 mm telelens. Geen gezeul met kilo's apparatuur en geen gedoe met het wisselen van lenzen. Heerlijk! Enkele maanden daarna ben ik overgeschakeld op een Panasonic Lumix DMC-FZ50

na enthousiaste verhalen van Edwin. Dit toestel is ook een alleskunner maar is steviger, heeft een betere lens, een uitklap- en draaibaar LCD-scherm, en een zoomring in plaats van een pietepouterig zoemknopje. De Lumix bevat me nog steeds uitstekend maar wie weet schakel ik nog eens over op een digitale spiegelreflex als ik mijn grenzen ga verleggen en genoeg poen heb.

Mijn liefde voor fotograferen begon toen ik ongeveer 16 jaar was. Ik had toen een Praktica LTL spiegelreflex waarmee ik in zwartwit fotografeerde. Ook ontwikkelde ik zelf de filmrollen en drukte ze met een eenvoudige doka op de zolderkamer af.

In de jaren negentig heb ik veel dia's gemaakt op verre reizen. Hoogtepunt was wel Namibië waar ik 35 diarollen vol knalde. Dat waren 1260 dia's, een ongekend aantal (en bedrag) destijds! In het digitale tijdperk van nu is dat een lachertje, soms maak ik nu 500 opnamen op één dag...

Buiten de verre reizen en wat familietafeleertjes fotografeerde ik tot 2006 helemaal niets. Waarom weet ik eigenlijk niet precies. Misschien gewoon teveel andere dingen aan m'n kop.

Als vogelaar ben ik gewend om in de natuur goed te luisteren en te kijken. Fotograferen voegt daar voor mij een heleboel aan toe. Keek ik eerst vooral naar voren en omhoog, op zoek naar vogels, nu dwaalt mijn oog heel vaak over de grond waar ik naar mooie planten, paddenstoelen en composities van bladeren en takken speur. Ook heeft genieten een extra dimensie gekregen omdat ik veel meer kijk naar de schoonheid om me heen. Dat kan iets groot zijn, zoals een landschap of gebouw, of iets klein zoals vorstkristallen op bekertjesmos. Ook experimenteer ik af en toe met meer abstracte zaken zoals het maken van macrofoto's van zeepbelletjes waaraan ik melk en ecoline toevoeg. Mensen fotograferen doe ik maar heel weinig, daar voel ik me niet zo gemakkelijk onder en bovendien heb ik er nog weinig kaas van gegeten. Bij de fotoclub gaan we binnenkort oefenen met

portretfotografie dus misschien helpt me dat over de drempel heen.

Mijn standaarduitrusting bestaat, zoals je zult begrijpen, tegenwoordig uit een verrekijker én foto toestel. Vroeger was het ondenkbaar dat ik zonder verrekijker naar buiten ging.

Dat geldt nu voor m'n camera!

Een klein deel van mijn foto's is te zien op de fotosite Flickr. Ga daarvoor naar het volgende internetadres: www.flickr.com/theijnen

Tom Heijnen

FOTOWEDSTRIJD 2008: 'VOGELS IN DE KEMPEN'.

Alle ideeën zijn geïnventariseerd en verrassend of niet - we zijn tenslotte een vogelwerkgroep - kwam daar het thema uit van 'vogels in de Kempen'.

De foto's dienen in 2008 gemaakt te worden. Elk lid mag maximaal vijf foto's insturen. Graag insturen in origineel bestandsformaat (geen RAW), wel goede resolutie.

Wie geen digitale foto's kan inleveren en wel mee wil doen, kan contact opnemen met het bestuur.

Tijdens de ledenbijeenkomst in november zullen alle foto's bekeken en beoordeeld worden door de eigen leden

bestuur,
VWG De Kempen

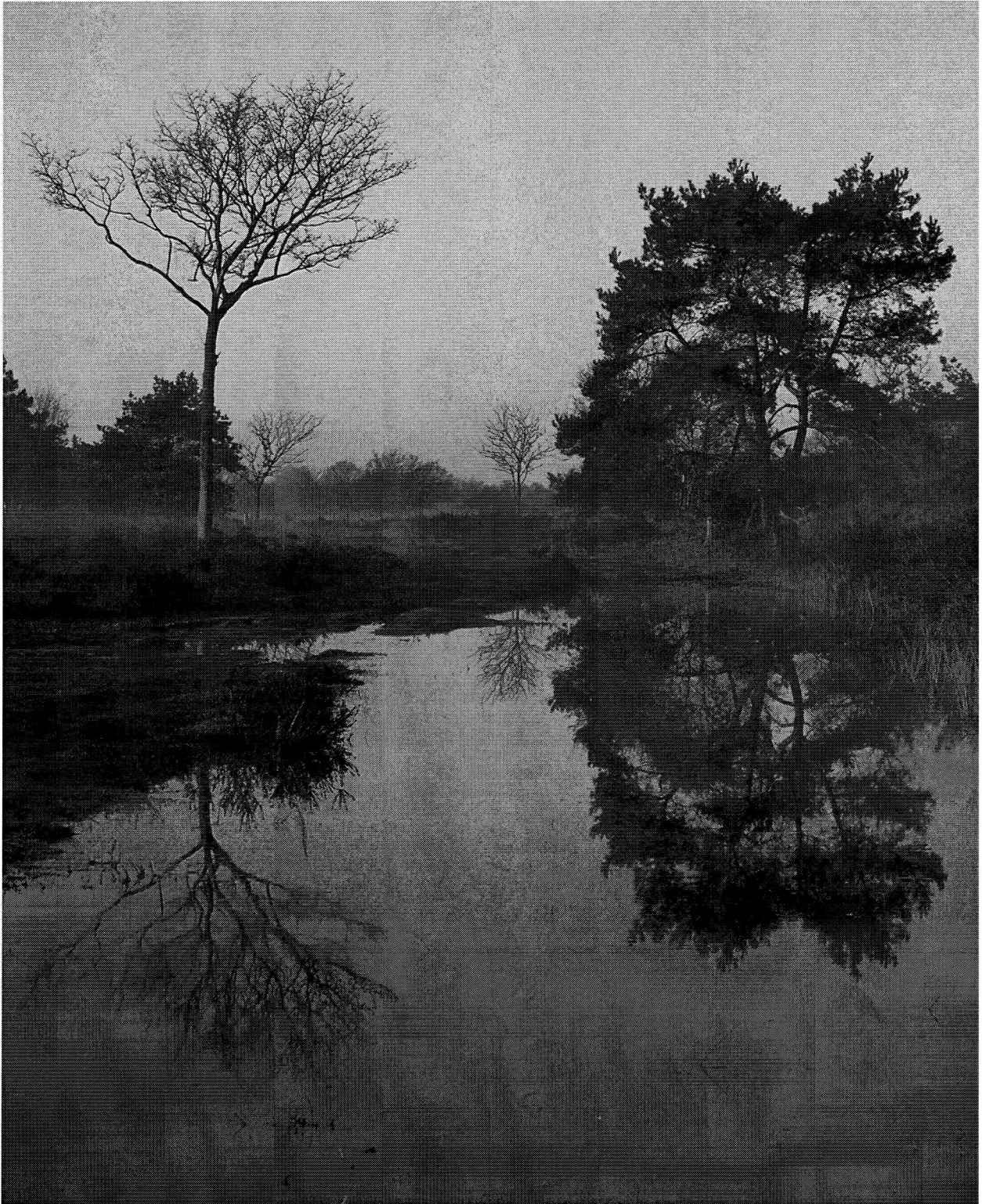

Eerste prijs, Tom Heijnen

'Ochtendspiegelingen na een natte nacht'

Landschotse heide 12 maart '07.

Tweede prijs, Tom Heijnen

'Ochtendvuur op de heide'

Groote heide, 14 oktober '07

Derde prijs, Tom Heijnen

'Sombbrero's'

Soerendonks Goor, 13 oktober '07

(nestkastproject)

Koningshof

Verslag van de nestkastencontroles op Koningshof in 2007

Jan Wouters

Ook in 2007 hebben we de nestkasten op Koningshof weer bijgehouden. Het was dit jaar het dertigste jaar dat we de nestkasten op deze manier controleerden. Er hangen nog wel langer nestkasten op Koningshof namelijk al vanaf 1969. Maar toen werden ze door de vogelvereniging Veldhoven opgehangen en gecontroleerd. Vogelwerkgroep de Kempen bestond nog niet, maar nam later de kastjes over.

Op 3 maart was de schoonmaakronde. Daarbij bleek dat de **bosuil** weer aanwezig was na een jaar afwezigheid. We konden een broedend vrouwtje bekijken in de oostelijkste uilennestkast: ze zat zo vast op de eieren dat ze niet wegvloog bij de controle. Tot onze verbazing vloog er uit een uilencast aan de westkant van Koningshof ook nog een bosuil weg. Mogelijk het mannetje? Naar later bleek, was dat waarschijnlijk een ander vrouwtje dat nog geen eieren had. Bij de eerste controle in mei zaten er namelijk 3 jongen in die kast. Dit jaar dus voor het eerst twee bosuilbroedsels op Koningshof.

We hebben tijdens het broedseizoen drie keer de kasten gecontroleerd: op 5 en 26 mei en op 16 juni. De resultaten daarvan zijn weergegeven in tabel 1.

Het totaal aantal broedsels lag dit jaar wat lager dan de twee voorgaande jaren, maar toch maar net iets onder het dertigjarig gemiddelde van 81,5.

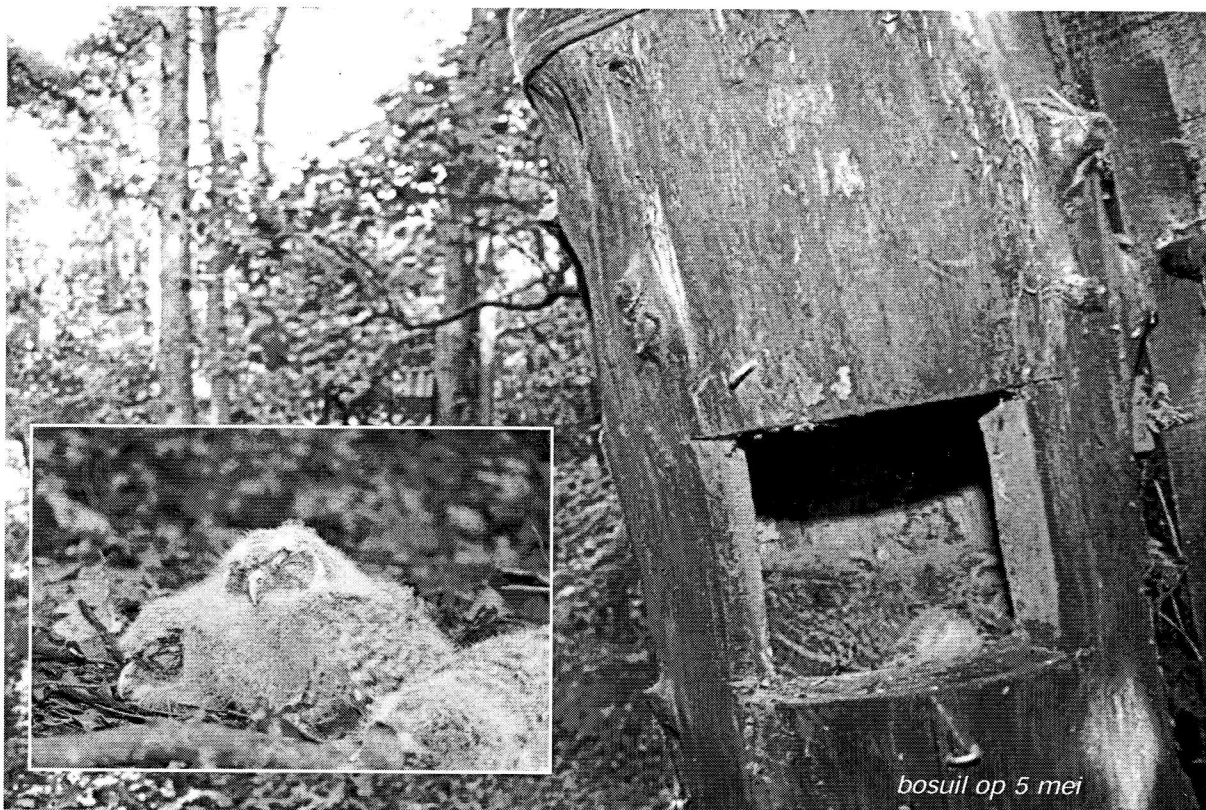
De **koolmees** is wat teruggelopen en staat na het topjaar 2006 weer op het niveau van 2005, hoewel het aantal eerste broedsels nu nog wat hoger ligt.

De **pimpelmees** is na de piek van 2005 met 24 broedsels, in twee jaar teruggezaakt naar het niveau van zes jaar geleden. Wat daarvoor de oorzaak kan zijn is me niet duidelijk. Er was in elk geval geen sprake van een strenge winter.

De **zwarte mees** was met 4 broedparen weer eens goed vertegenwoordigd, duidelijk een effect van de alleen voor hen geschikte, superselectieve kastjes. Maar er zat ook een nest in een gewone mezenkast.

TABEL 1. RESULTATEN VAN DE NESTKASTCONTROLES OP KONINGSHOF IN 2007.

Soort	Eerste broedsels	Tweede broedsels	Totaal
bosuil	2		
holenduif	3	2	5
bonte vliegenvanger	3		3
zwarte Mees	4		4
pimpelmees	17		17
koolmees	42		42
boomklever	4		4
kauw	2		2
Totaal	77	2	79
		niet door vogels gebruikt	20
		dubbel gebruikt	3
		totaal aantal kasten	96

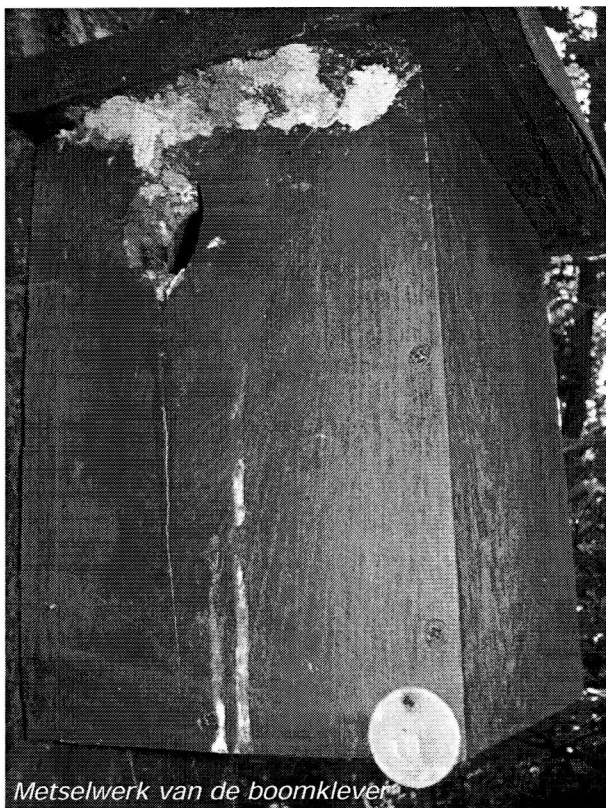

De klapper van dit broedseizoen was natuurlijk voor de **boomklever**, die nu ook met 4 paren aanwezig was. De soort heeft de voorgaande 5 jaar telkens 1 broedsel gehad en lijkt nu door te breken. Dit is duidelijk een uitvloeisel van de uitbreiding die de soort de laatste jaren overal in de Kempen, en landelijk, doormaakt. De bomen op Koningshof beginnen blijkbaar oud genoeg te worden voor deze soort van oudere bossen. En ook aan leem om het invlieggat wat dicht te metselen lijkt het niet te ontbreken. Vaak worden ook kieren bij het deksel van de nestkast dichtgekleefd, dikwijls ook nog aan de binnenkant.

De verliezer van 2007 is toch wel de **bonte vliegenvanger** met een terugval van 8 naar 3 broedsels. Mogelijk is het warme voorjaar voor deze soort ongunstig geweest. Omdat ze in Afrika niet weten wanneer het hier goed weer is, komen de vliegenvangers in zo'n warm voorjaar te laat terug. De piek van het voedsel voor de jongen is dan al voorbij voor er jongen zijn.

Nestkast gebruikt door een boomklever

Metselwerk van de boomklever

Verder konden we nog een nieuwe soort in onze kasten verwelkomen. Alleen nog niet zeker als broedvogel. Het betreft hier de **winterkoning**, die een geheel afgevoerd nest had gebouwd in een van de kastjes. Bij de derde controle was het nest af, maar nog zonder eitjes. We hebben het later niet meer gecontroleerd, maar het zou eventueel nog een laat broedgeval kunnen zijn geworden. Maar winterkoningmannetjes bouwen meerdere nesten en laten de keuze over aan het winterkoninginnetje. Misschien is er bij de voorjaars schoonmaak nog te zien of er in het kastje gebroed is.

Het is interessant om onze resultaten te vergelijken met die van de nestkasten op Golfbaan Welschap in 2007. Als we naar de trend kijken bij de gemeenschappelijke soorten: koolmees, pimpelmees, zwarte mees, bonte vliegenvanger en boomklever, dan is er veel overeenkomst. Alleen de zwarte mees is op Koningshof constant en verdween op Golfbaan Welschap, bij de andere soorten is er in beide gebieden dezelfde trend. Dus toename van boomklever en afname van koolmees, pimpelmees en bonte vliegenvanger.

Broedsel kauw op 5 mei

Zelfde broedsel kauw op 26 mei

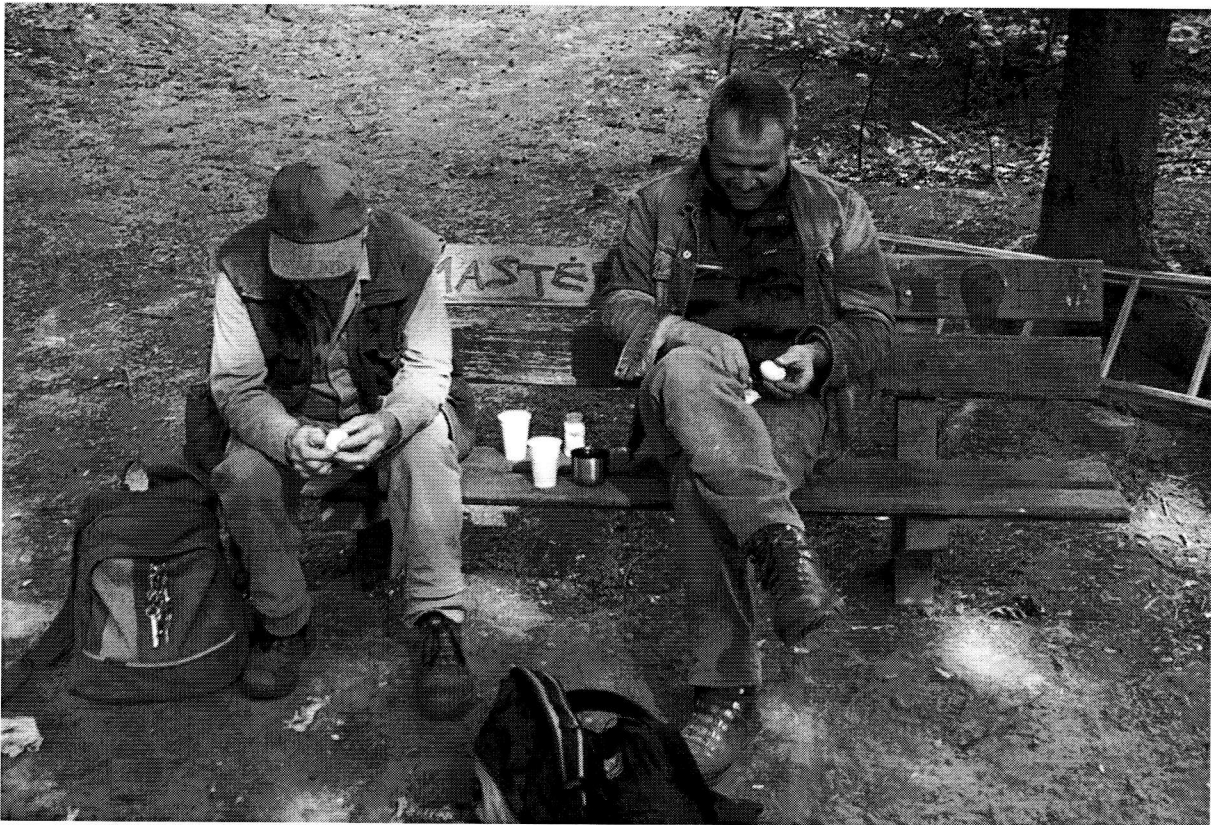

Ook zoogdieren maakten gebruik van onze kasten. Bij de eerste controle vonden we weer eens een nestje van zes jonge **eekhoorns** in een kast met een grote in-sluipopening.

Het voorjaar van 2007 was erg zacht in vergelijking met dat van 2006. Vooral april was recordzacht. De vogels waren daarom ook duidelijk vroeger met broeden begonnen dan het jaar ervoor toen het voorjaar koud was. Dit kunnen we goed zien aan de grote hoeveelheid kasten waarin bij de eerste controle al jongen aanwezig waren. Hadden we bij de eerste controle in 2006 (op 6 mei) nog geen enkele jonge mees, bij de eerste controle in 2007 op 5 mei had al driekwart van de koolmezen jongen en van de pimpelmezen zelfs ruim 80%.

Zo zien we elk jaar toch weer nieuwe ontwikkelingen. Die kunnen we met de nestkasten mooi volgen. Het is altijd weer een verrassing wat we tegen zullen komen. Ik kijk al weer uit naar het nieuwe broedseizoen.

Tijdens een pauze zorgt Frans voor de inwendige mens, de eieren worden niet uit de nestkastjes gehaald.

De Blauwe Kamer

Harold Bierens

VERSLAG-EXCURSIE 29 APRIL 2007 ONDER LEIDING VAN AART LAGERWERF

Met zijn veertienen vertrokken we keurig op tijd richting Wageningen. Het was een prachtige zondagochtend en alles zat mee. Dat zorgde ervoor dat we 30-60 minuten te vroeg arriveerden bij Hotel Wageningse Berg. Piet had er eigenlijk op gerekend dat iedereen toch minstens een Brabants kwartiertje te laat zou komen. Tel daarbij op de talrijke files op zondagochtend en het sommetje klopt.

Natuurlijk was onze excursieleider er nog niet. De meeste van ons konden nog wel een kop koffie gebruiken en bij het prachtige uitzicht over de uiterwaarden bene-

den ons was het wachten geen probleem. Blij verrast dat we er al waren introduceerde Aart zichzelf enige tijd later. Net als Piet was hij ook wetlandwacht en zo was het contact ontstaan. Het mooie uitzicht was zijn werkgebied. Maar dan nog groter en dat gaf ons dan ook de moeilijke luxe dat we een gebied moesten kiezen. De Rijn, Rijnstrangen, Wageningse uiterwaarden, de Blauwe Kamer en Amerongse Bovenpolder kwamen allemaal voorbij. Om het kiezen wat te vereenvoudigen begon Aart eerst met een korte uitleg over de diverse gebieden.

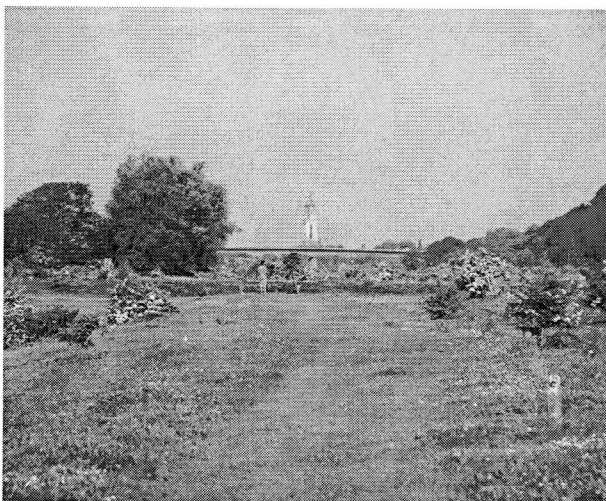
Natuurontwikkeling speelde hierin een grote rol. Bij de grote rivieren valt nog veel te winnen, of goed te maken, het is maar hoe je het bekijkt. Economisch gewin blijkt in dit alles vanzelfsprekend en helaas een grote rol te spelen maar er waren ook positieve ontwikkelingen. Want paradoxaal genoeg zorgt een dreigende 'natuurramp' voor nieuwe kansen. Waterberging is hot in Nederland en de natte natuur profiteert daarvan. Aart ging verder met het beleid van de natuurbeherende instanties. Die zaten niet altijd op een lijn. Utrechts Landschap staat bijvoorbeeld een ander beheer met ouderwetse begrazing voor. Dit om in de winter Kolganzen terug te krijgen. Aart was wel blij met de diversiteit die dit opleverde.

Genoeg geluld, het was tijd voor actie. Achter elkaar aan reden we eerst naar de Blauwe Kamer. Een ooievaarsnest met verdacht 'bobbeltje' zou later bewoond blijken. Bij een informatiecentrum naast een verlaten steenfabriek parkeerden we de auto's om te voet verder te gaan.

De Blauwe Kamer is een fraai landschap langs de Rijn. Een open landschap met talrijke bloeiende meidoorns. De Grebberg op de achtergrond kleedt het mooi af. Voor Aart dagelijkse kost maar een paar putters zijn voor de meeste van ons een leuk begin. Een ijverige tuinfluiter wordt gespot en even verderop wat grasmussen. Kneuen zijn hier nog aangenaam algemeen. De rivier heeft ook wat te bieden. Naast de vaste 'exoten' nijl- en canadese gans zijn dat wat visdiefjes en Ali A. Al snel volgt even later Ali B. Bij de

trekelpost waar de dag ervoor nog een grote pieper gezien werd maakten we een scherpe bocht terug het gebied in. Groot, wat is groot? De graspiepers en enkele boompiepers die wij zagen vielen wat dat betreft wat tegen. De Gallowaystieren niet. Met hun ruige verschijning geven ze het gebied net dat wilde tintje. Voor we bij een uitkijkpunt komen zien we nog een koekoek. In de verte zien we een behoorlijke concentratie watervogels in een rivierarm maar dat bewaren we voor later in de hut. In een plas voor ons foerageert een Ooievaar.

Het zonnetje begint al lekker te branden en onder het genot van een eerste boterhammetje kijken we naar wat de thermiek van de Grebbergen ons brengt. Met vier buizerds, één Visarend, een man en een vrouw bruine kiekendief en nog vier ooievaars verlaten we heel tevreden deze plek. Over een smal houten bruggetje steken we een plas over, tussen de Koniks met veulens lopen we naar de hut. Deze biedt aan een kant een blik in het gezellige kolonieleven van de aalscholvers en aan de andere kant op de watervogels in de (ondiepe) rivierarm.

In een view met de ali's zien we ook fraai blauwe reiger en twee nesten lepe-laars. Voor het andere waterwild komen de meegebrachte telescopen goed van pas. Tussen de algemene grauwe-, nijl- en canadese gans zitten bergeenden, tureluurs, groenpootruiter, één grote mantelmeeuw en de nodige eenden in de smaken krak, wild en kuif. Op de terugweg lopen we door een leuk stukje ooi-bos. De vogelaandacht verslapt even. Nieuwe digitale camera's worden massaal uitprobeerd op een soort wesp (goudwesp?).

Verder worden er bij een ruïne met leuke binnentuin wat woontips opgedaan. Een huis zonder dak levert een fraai groene patio op. Er is dus even pauze nodig.

Tijd voor Max en Lisa om snel met het pontje even de Rijn op en neer te varen. Tijd om huismussen digitaal vast te leggen voordat het te laat is en tijd voor koffie met gebak. De koffie met gebak, let wel: inclusief slagroom, zijn een traktatie van Piet en Wim. Heren, dank voor dit genereuze gebaar!

Met hernieuwde energie beginnen we even later aan ons tweede deel van de

excursie door de Wageningse uiterwaarden. Dit is wandelen langs broekbosjes, ruige vegetatie en plassen met nog behoorlijk hoog water. We zien hier blauwborsten, rietgorzen en grasmussen. Helaas geen, hier wel broedende, buidelmezen. Nestpluis is er echter genoeg voorhanden. Op een klein slikstrandje aan de overkant van het water ontdekken we een grutto en een kleine plevier tussen bergen wilde eenden. Bij stukken riet horen we meteen een kleine karekiet en besluiten we ook om terug te lopen. In dit deel hebben ze Brandrood vee in dienst voor

het beheer. Die werken gewoon zeven dagen per week en daar zouden wij volgens de gezamenlijke werkgeversorganisaties een voorbeeld aan kunnen nemen. Nu hebben ze echter even pauze en uitgerend op een zandbrug die onze doorgang over het water vormt. Dus wij tussen stocijns doorkauwende dames naar de overkant. Daar laten we ons afleiden door talrijke groene kikkers (voor Juul wel het hoogtepunt denk ik).

Net als mensen hebben die ook hun favoriete strandje. Daar is het ook weer voor getuige het grote aantal jeugdige fietsers met handdoek wat even later het pad naar de rivier afdaald. Nog voor we bij dat pad zijn reageert Aart verheugd op een roodborsttapuit. Dat is nu juist een soort waar de meeste van ons niet meer warmer van worden dan ze al zijn. Het zit er op en met de warmte vinden we dat wel best. Aart wordt bedankt en ieder gaat weer zijn eigen weg naar huis voor een verdere rustige zondagbesteding. Hoewel rustig. In de tuin wat aantekeningen makend denk ik; "wat begint de Koningin-

nenacht" toch vroeg dit jaar. Het blijkt dat PSV in een onwaarschijnlijk spannende finale toch nog kampioen geworden is. Vanzelfsprekend eigenlijk. Als al die lui zich net zo druk zouden maken om de schaarste van de Westvleteren dan zag de wereld en mijn drankvoorraad er heel anders uit.

Organisatie en Aart, hartelijk dank voor een geslaagde dag!

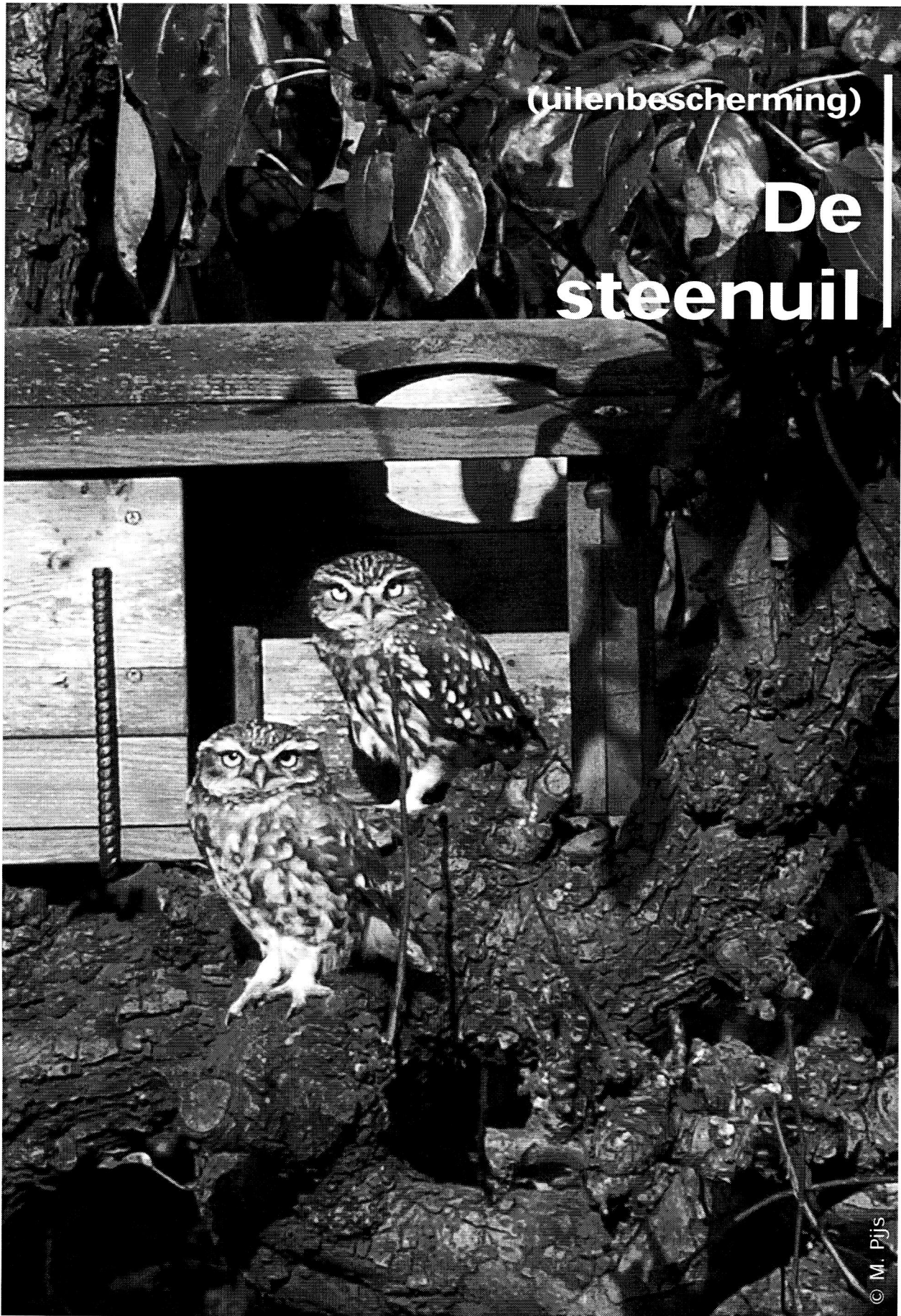
Deelnemers: Jeanine en Alfonso, Edwin, Piet, Rien, Wim Jacobs, Pieter met zijn kroost Lisa en Max, Thea, Hetty en man Herman en ondergetekende met zoon Juul.

Noot v. auteur: Mocht ik iemand vergeten zijn of onderstaand verslag strookt niet helemaal met je eigen herinneringen, dan komt dat door het feit dat dit verslag bijna 5 maanden later op 25 september is uitgewerkt. De herinneringen zijn vervaagd en wat rest zijn vluchtige aantekeningen.

Harold

Vlnr: Aart Lagerwerf en Edwin van de Werf

(uilbeschermt)

De steenuil

© M. Pijls

Broedresultaten steenuil 2007

Wil de Veer

Nestkastenproject

Het Brabants Landschap is een project opgestart om de achteruitgang van de steenuil in Noord Brabant aan te pakken door middel van het beschikbaar stellen van nestkasten en het vormen van werkgroepen. Laatstgenoemden houden zich bezig met het plaatsen en controleren van de kasten, het geven van informatie en het inventariseren van de soort. Het streven is om voor de provincie een dekkend netwerk op te bouwen van mensen die zich inzetten voor de bescherming van de steenuil. Dit alles vloeit voort uit het in 2005 gestarte project Plan van Aanpak Steenuil, van de Vogelbescherming. Het project loopt tot 2009.

Onze groep vrijwilligers, minimaal twee personen per gebied, is werkzaam in de volgende gemeenten: Bergeijk; Eersel (uitgezonderd Vessem en een gedeelte van Duizel); en Veldhoven.

Ons doel is om de nestkasten in clusters te hangen, ongeveer om de vijfhonderd meter in geschikt biotoop, zodat eventuele uitgevlogen jongen ook van een nestkast gebruik kunnen maken in hun eigen nieuw territorium.

Inventarisatie met geluidsnabootsing

Vanaf half februari tot eind april werd er op uit getrokken om de territoria op te sporen. De weersomstandigheden waren dit jaar gunstig en er werden goede resultaten behaald. Het inventariseren van de steenuil blijft echter lastig en vraagt veel geduld, maar vooral motivatie. Het kan niet ontkend worden dat niet iedereen staat te popelen om te gaan inventariseren omdat het resultaat vaak tegenvalt. Om toch tot een goede inventarisatie te komen heb ik, als proef, voorgesteld om een specifiek gebied, waar nog niet veel van bekend is, met alle mensen tegelijk te inventariseren. Ieder pakt een gedeelte van het betreffende gebied en er wordt onderling contact gehouden. Hopelijk is de motivatie dan wat groter. Dit laatste is zeker geen verwijt, enkel een constatering.

Het inventariseren begint nu, na enkele jaren, zijn vruchten af te werpen, wat tot uiting komt in het aantal territoria, dat per jaar toeneemt. De verwachting is dat na nog twee seizoenen ons werkgebied grotendeels in kaart is gebracht.

TABEL 1: NESTKASTGEGEVENS 2005, 2006 EN 2007

Gemeente	Kasten 2007	Bezet	Kasten 2006	Bezet	Kasten 2005	Bezet
Bergeijk Luijksgestel/Riethoven/Waliek/ Weebosch/Westerhoven	26	4	18	4	14	3
Eersel Duizel/Knegsel/Steensel/ Wintelre	31	6	21	2	10	0
Eindhoven (gedeeltelijk)	2	0	2	0	2	0
Veldhoven /Oerle	12	0	5	0	4	1
Valkenswaard (gedeeltelijk)	2	0	2	0	0	0

Nestkasten

In 2007 hebben wij 69 territoria vastgesteld en hingen er 90 nestkasten, waarbij opgemerkt dat 17 kasten pas na het broedseizoen werden geplaatst. Het aantal kasten wat wordt meegeteld komt dus op 73.

Er waren tien broedgevallen, waarvan er een in Eersel in de eifase is mislukt. Onduidelijk is wat de reden hiervoor was. In de gemeente Bergeijk waren vier kasten bezet door steenuilen. In totaal zijn er zeventien jongen uitgevlogen. In de gemeente Eersel waren zes kasten bezet en zijn er vijftien jongen uitgevlogen.

Hier volgt per gemeente de indeling van de kasten en het aantal gevonden territoria: Bergeijk, 29 kasten en 22 territoria; Eersel, (uitgezonderd Vessem en een gedeelte van Duizel) 41 kasten en 29 territoria; Eindhoven (gedeeltelijk), 2 kasten, geen territoria; Veldhoven, 16 kasten en 16 territoria. Hoewel de gemeente Valkenswaard niet tot ons werkgebied behoort, zijn er toch 2 kasten geplaatst en werden er 2 territoria vastgesteld. Op het terrein van natuurtuin Het Loo in Bergeijk hangt ook een nestkast, maar deze is bedoeld als informatieve showkast.

Er waren tien kasten bezet door een spreeuw; twee door een kauw; twee door een holenduif; drie door een ringmus; een door een eekhoorn en in vier kasten werd een leeg nest aangetroffen waarvan de soort niet kon worden vastgesteld.

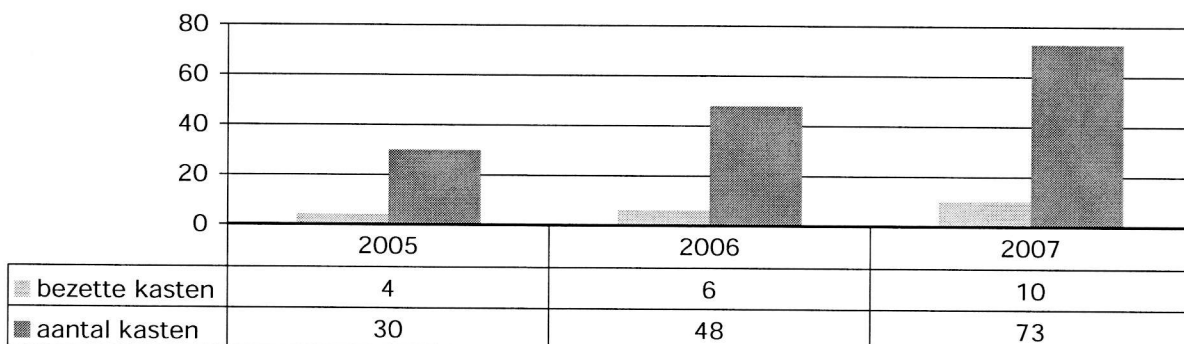
In totaal is het op vijftien plaatsen, waar wel een nestkast hangt, onbekend of er zich steenuilen bevinden.

Het aantal uitgevlogen jongen is spectaculair gestegen, zie figuur 3. Diverse opgaven uit de omliggende regio's laten eenzelfde beeld zien. De conclusie lijkt dan ook gerechtvaardigd dat het in onze omgeving een goed steenuilen jaar is geweest. Of dit een landelijke trend zal zijn is nog niet bekend omdat de gegevens hierover nog niet bekend zijn.

Op eigen initiatief is de nestkast gemodificeerd, zodat de opening zowel aan de voorkant als aan de zijkant kan worden gebruikt, wat meer mogelijkheden geeft om de kast zodanig te plaatsen dat de jongen op een tak kunnen lopen.

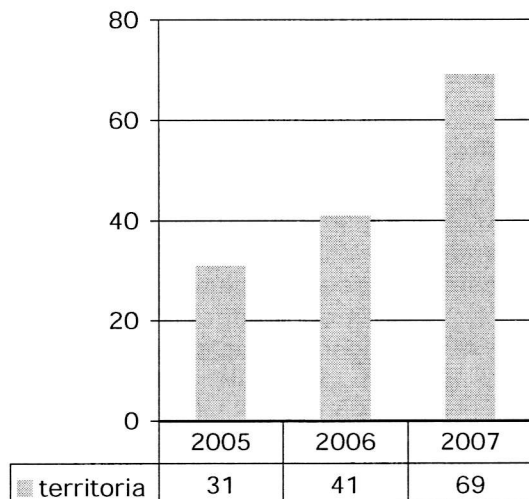

FIGUUR 1. AANTAL KASTEN EN BEZETTE KASTEN.

**FIGUUR 2. AANTAL TERRITORIA,
2005-2007**

Resultaten

In totaal zijn er van de negen succesvolle broedsels 32 jongen uit de nestkasten uitgevlogen.

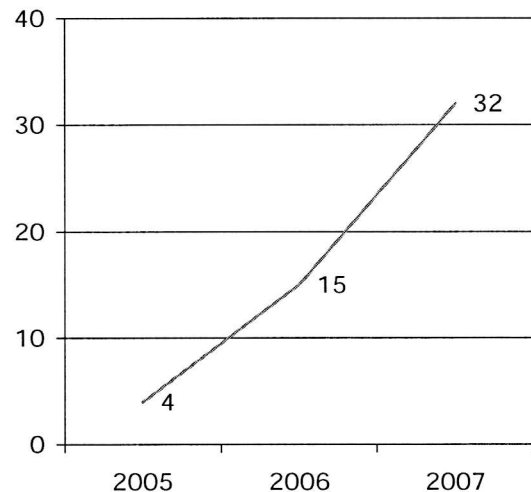
Van de 90 door onze werkgroep geplaatste nestkasten hangen er 58 in bomen; 10 in stallen/schuren; 21 aan de buitenkant van stallen/schuren of in open schuren en 1 kast is een showkast.

Navraag bij 'ringer' Jan Wouters leverde voor ons werkgebied niet méér resultaten op.

Nestkast controle

Onze werkgroep heeft er voor gekozen om de eerste jaren de kasten niet te controleren in de eileg fase. Dit om verstoring zo veel mogelijk te voorkomen. Bij slecht weer, koude en regen, wordt helemaal niet gecontroleerd. Uit publicaties en onderzoeken is gebleken dat bij meer dan twee controles de verstoring, c.q. het mislukken van het broedsel, toeneemt. Van groot belang is ook de kastopening bij controle af te dekken met bijvoorbeeld een handdoek, zodat eventuele bijna vliegvlugge jongen er niet uit kunnen. Bij het naderen van de nestkast wordt enig geluid gemaakt zodat de oudervogel zich eventueel kan verwijderen. Onze ervaring tot nu toe is dat een adult vaak gewoon in de kast blijft zitten en zich tegen de jongen aandrukt om hen te beschermen.

**FIGUUR 3. AANTAL UITGEVLOGEN JONGEN,
2005-2007**

De kasten zijn de derde en vierde week van mei gecontroleerd. Dit was een week eerder dan vorig jaar. De reden is dat de broedvogels, in het algemeen, dit jaar eerder zijn begonnen met broeden.

Vrije broedsels

In Luijksgestel zijn drie vrije broedsels vastgesteld. Er zijn minstens vier jongen uitgevlogen. In Oerle is een vrij broedsel vastgesteld en er zijn vier jongen uitgevlogen. In Wintelre is een vrij broedsel vastgesteld en er zijn drie jongen uitgevlogen. In Veldhoven zijn drie jongen uitgevlogen.

In totaal zijn er van de zes vrije broedsels, minstens veertien jongen uitgevlogen. Dit zullen er waarschijnlijk meer zijn gezien de moeilijkheid van het bepalen van het juiste aantal omdat de meeste broedparen op ontoegankelijke plaatsen nestelen (spouwmuur, golfplaten afgedekt met beschot etc.).

In 2006 waren er vijf vrije broedsels en in 2005 waren dit er drie.

Webcam steenuil op de site 'Beleef de Lente'

Tegenwoordig is via het internet het reilen en zeilen van diverse vogelsoorten te volgen. Webcams opgesteld in nestkasten geven inzicht in het leven van de vogels.

De populariteit van de webcams is enorm. Via een van de sites was ook het broedseizoen van een paartje steenuilen te zien. Leuk en interessant voor de vele liefhebbers, maar voor de meer ingewijden gaat een nieuwe wereld open. Nu is precies te zien wat bijvoorbeeld de steenuilen, die gevolgd werden, zoal als prooi aanvoeren voor de jongen en met welke frequentie. Kortom het hele broedseizoen komt in beeld met eileg, broedduur, aanvoer van prooien etc. Juist dit maakt het zo interessant en leerzaam. In een korte periode kan er veel informatie worden verkregen. Het is alleen zaak alles te noteren. Gelukkig zijn er weer mensen die dat mooi in kaart brengen zodat je niet alles op hoeft te nemen op de DVD of video recorder. In Vogelnieuws, oktober 2007, staat een zeer interessant artikel van de hand van Ronald van Harxen waarin u precies kunt lezen wat ik bedoel*. Een kleine greep hieruit laat het volgende zien: begin van de eileg op 9 april; na 26 dagen kwamen de drie jongen uit het ei; 38 dagen later vloog het eerste jong uit, twee dagen later volgde

de andere; de gehele broedperiode nam 71 dagen in beslag. In de jongenperiode konden 1309 prooien op naam worden gebracht. Kleine prooien als rupsen (441) en meikevers (414) vormden het hoofdmenu. Het aantal muizen bedroeg 170.

Nestkast gegevens van enkele regio's

Kijken we naar de resultaten van enkele omliggende gemeenten dan zien we het volgende: Vessem en Oost- West- en Middelbeers, 6 broedgevallen met minstens 20 jongen; Son en Breugel, 2 broedgevallen met 5 jongen; Oirschot: 10 broedgevallen met 34 jongen. De gegevens van de gemeente Reusel-de Mierden waren bij het schrijven van dit artikel nog niet beschikbaar.

Navraag over de bezetting van de nestkasten in 2007 bij Huub Thoonen, die actief is in het land van Cuijk en de kop van Noord Limburg, en bekend staat als een expert op het gebied van de nestkasten, leert dat van de 96 kasten er 40 waren bewoond en dat er 160 jongen zijn uitgevlogen. Dat zijn resultaten die er niet om liegen.

© H. Bouwmeester

Ringgegevens

Jan Wouters liet weten dat hij in totaal vijf broedsels had geringd en hier volgt zijn opgave: Reusel op twee plaatsen met respectievelijk 6 en 4 jongen waarvan 3 geringd; Hoogeloon, 3 jongen; Casteren op twee plaatsen met achtereenvolgens 4 en 3 jongen.

Dode steenuilen

Verder een verzoek om mij te melden, tel. 06 55988328, als u een dode steenuil vindt. Uw gegevens worden door mij verwerkt en doorgestuurd.

Met dank aan de volgende medewerkers: Marijn van den Berk, Wim Deeben, Bert van Herk, Ad van den Hout, Frans Huibers, Ben Jacobs, Marga Lambregtse, Willem Louwers, Bert van Moll, Carla van Moorsel, Frank van Riemsdijk, Dirk Timmermans, Bert van de Ven en Piet Wuijts.

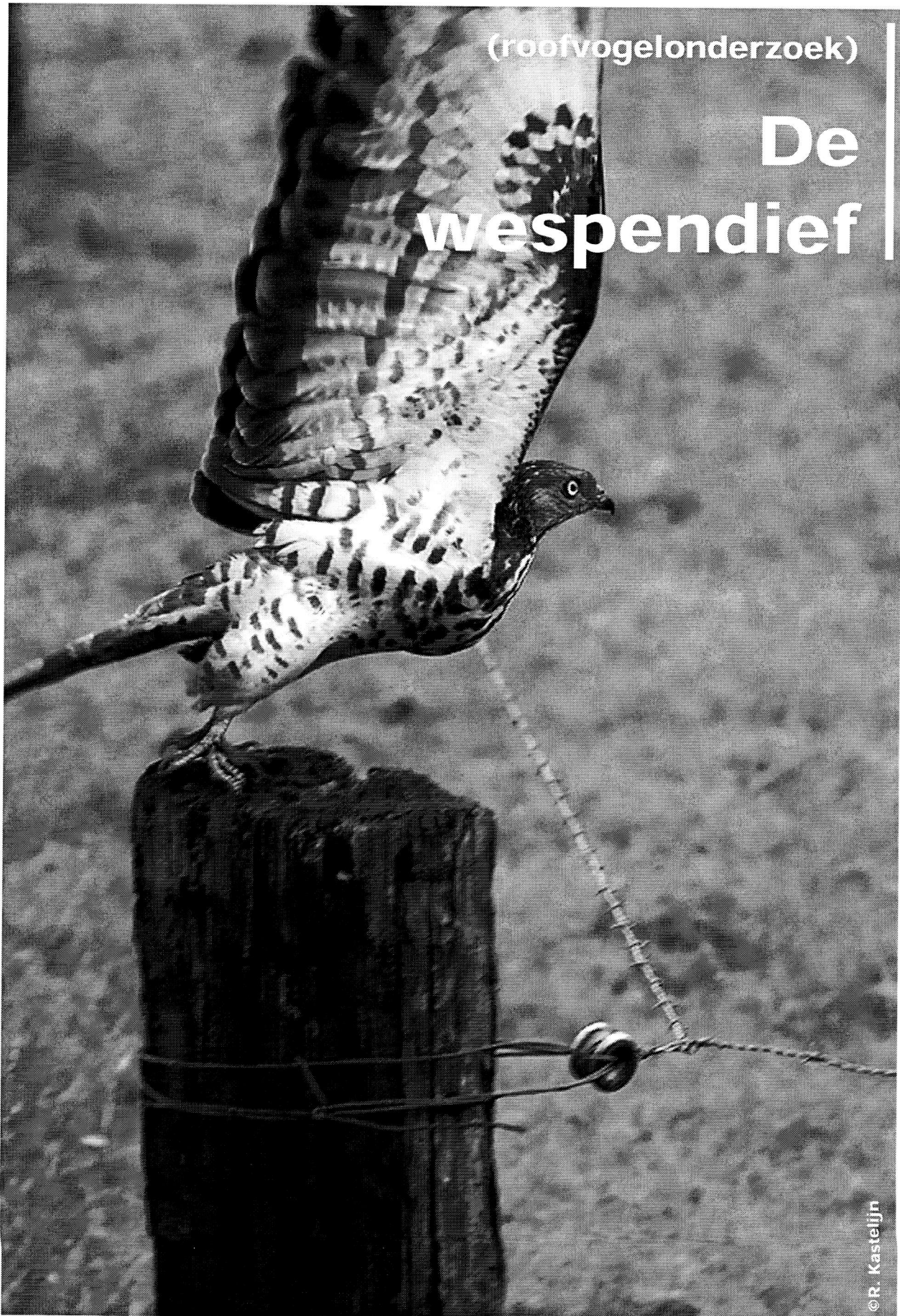
* Een cd met bijna twee uur clips van de hoogtepunten is tegen een geringe vergoeding (€7.50) verkrijgbaar via de site van **STONE**: www.stenuil.nl

(roofvogelonderzoek)

De wespendif

© R. Kasteijn

Onderzoek naar wespendienven in de Kempen 2007

Jacques van Kessel en Pieter Wouters

Er is ook dit jaar weer een zelfde opzet gehanteerd als in 2006. Gekozen is om in een vast omlijnd kleiner gebied te blijven werken. In dit gebied gaan we zeker ook de komende jaren weer proberen zoveel mogelijk gegevens over de wespendienf te verzamelen.

HET ONDERZOEKSGBIED

Het in 2007 onderzocht gebied is 224 km² groot en is, ruwweg, gelegen binnen de vierhoek Bladel, Veldhoven, Eindhoven-noord en Diessen (figuur 1).

Binnen dit gebied liggen enkele grotere bosgebieden zoals: Oirschotse Heide, Aarlese Heide, Oostelbeerse Heide, Straatsche Heide, Landgoed 's Heerenvijvers, Landgoed De Baest, Landgoed De Wielewaal, Spreeuwelse Heide, Landschotse Heide, Neterselse Heide, Beerse Broek, Buikheide-Halve Mijl, Wolfhoekse Heide en Sprankelbossen.

Naast deze grote bosgebieden liggen er talloze kleinere bosgebieden en bosjes in het agrarische landschap. Dit agrarische deel wordt voor het overgrote deel intensief gebruikt. De akkerbouw heeft hierin het grootste aandeel. En binnen de akker-

bouw heeft de maïsteelt weer het grootste aandeel. Tenslotte wordt het gebied voor een deel doorsneden door de beekdalen van de Grote en Kleine Beerze, de Dommel, de Run en Keersop. In deze beekdalen liggen verspreid nog diverse beekbegeleidende bosjes.

METHODE

In de periode 1 juli t/m 25 augustus 2007 is in het onderzoeksgebied (zie kader figuur 1) dagelijks naar wespendienven gekeken door een en soms meerdere personen, en daarvoor hebben we alleen al met de fiets zo'n 1650 km. afgelegd. Daarnaast is er ook nog een groot aantal losse dagen in juni gekeken. Het kijken naar wespendienven werd gedaan door te posten op een locatie met goed uitzicht over een bosgebied. Daar werd dan tussen de twee en vier uur gepost, in andere jaren was dat tussen de drie en zes uur. Hierbij werd voortdurend de horizon en de lucht afgezocht op vliegende Wespendienven. Als belangrijk hulpmiddel werd daarbij steeds een of meerdere telescopen gebruikt. Werd er op een locatie heel de dag niets gezien, dan werd er later nog een dag extra gepost. Wanneer er in een bos-

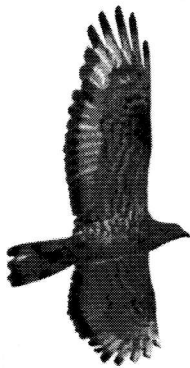
gebied wespddieven voorkomen, dan kun je namelijk na twee tot drie uur waarnemen in juli en augustus vrijwel zeker een exemplaar zien. Uit ons veldwerk is wel gebleken dat, ook al zit je in de buurt van een nest, je soms na drie tot vier uur posten nog geen wespddief hebt gezien.

Ook in 2007 is er vooral gepost op dagen met redelijk mooi weer zonder neerslag en/of harde wind. De waarnemingen zijn steeds nauwkeurig ingetekend op topografische kaarten (1:50.000) met de vermelding: waar komt de vogel vandaan,

waar vliegt hij naar toe en is hij wel of niet prooidragend.

Indien mogelijk is er ook een tekening gemaakt van de onderkant van de vogel. Zo kan men op een waarnemingspunt vaststellen of het om hetzelfde exemplaar gaat of dat er meerdere in het spel zijn.

De beschreven methode is al negen jaar toegepast in het bosgebied Buikheide-Halve Mijl (500 ha). Nadeel van deze methode is wel dat je vanaf de grond niet nauwkeurig kunt zien waar een vogel vandaan komt en waar hij naar toe vliegt. Vanuit hoge posten, bijvoorbeeld een hoge boomtop, is het waarnemen en intekenen natuurlijk veel nauwkeuriger. Maar helaas, ook dit jaar is er nauwelijks 'topwerk' verricht omdat de meesten van ons hoogtevrees hebben! Naast het vaststellen van territoria werd er ook aandacht besteed aan het vinden van nesten. Dit om een beter inzicht te krijgen in de broedbiologie van de wespddief.

© P. v. Happen

RESULTATEN

In de periode juni – augustus 2007 zijn er in totaal achttien verschillende territoria vastgesteld binnen het onderzoeksgebied de Kempen (figuur 1 en tabel 1) en een geschat aantal van twintig territoria.

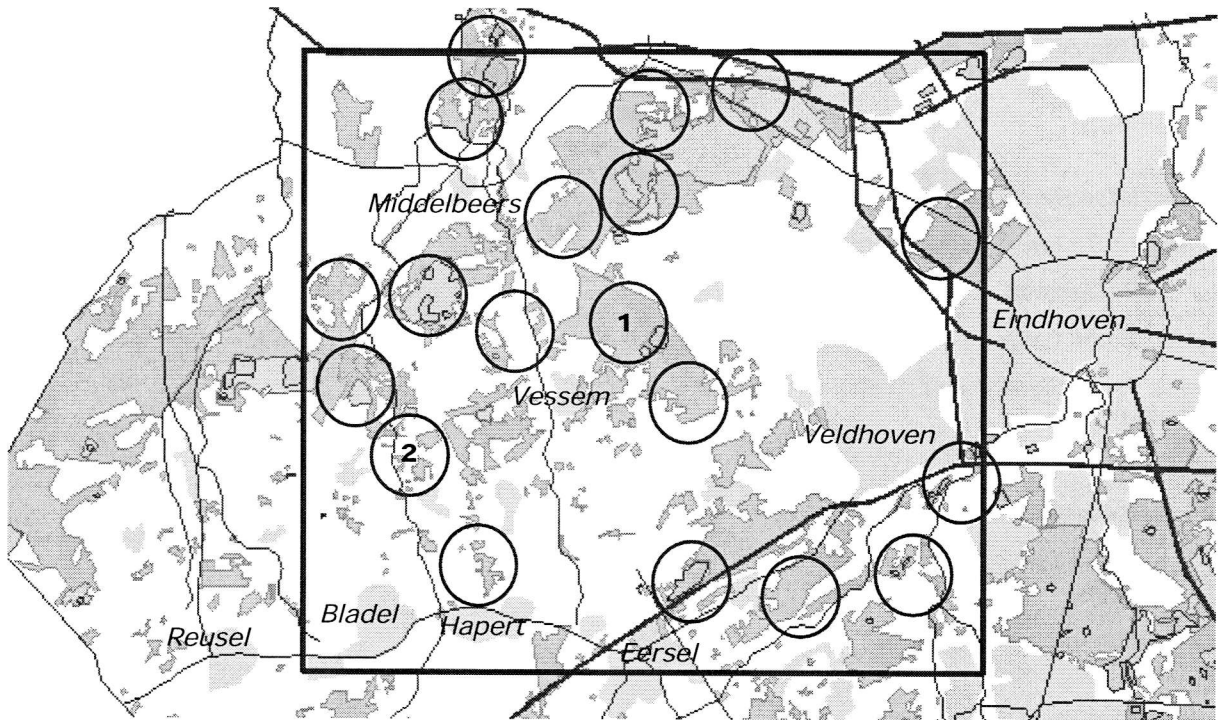
Als we onze resultaten van de laatste 5 jaar eens vergelijken, zien we zowel een duidelijke toename in de aantallen gevon-

DE WAARNEMINGEN ZIJN STEEDS NAUWKEURIG INGETEKEND OP EEN TOPOGRAFISCHE KAART (1:25.000) MET DE VERMELDING: WAAR KOMT DE VOGEL VANDAAN, WAAR VLIEGT HIJ NAAR TOE EN IS HIJ WEL OF NIET PROOIDRAGEND. INDIEN MOGELIJK IS ER DOOR JACQUES OOK EEN TEKENING GEMAAKT VAN DE ONDERKANT VAN DE VOGEL.

FIGUUR 1: TERRITORIA EN NESTEN BINNEN HET ONDERZOEKSGEBIED, ZIE KADER.
OP DE KAART IS GEEN VERSCHIL GEMAKT TUSSEN NESTVONDST EN TERRITORIUM.

Luchtopname van bosgebied 'Buikheide' (1) en beekdal 'Beerse Broek' (2) (© Google Earth)

TABEL 1: ONDERZOCHE GEBIEDEN IN 2006 : AANTAL WAARGENOMEN WESPEN DIEVEN EN GESCHAT AANTAL TERRITORIA IN HET DESBETREFFENDE GEBIED.

Gebied (gemeente)	Aantal verschillende exemplaren	Aantal jongen	Aantal territoria	Geschat aantal territoria
<i>Landschotse Heide</i> (Middelbeers)	2		0	1
<i>Landgoed De Baest</i> (Oostelbeers)	5		2*	2
<i>Het Stuk</i> (Diessen)	0		0	0
<i>Beerse Broek</i> (Westelbeers)	6		1	1
<i>Beerse Broek/Biezegoren</i> (Casteren-Netersel)	2		1	1
<i>Landgoed s'Heerenvijvers</i> (Oirschot)	4		1	1
<i>Oirschotse Heide zuid</i> (Oirschot)	4	1	1*	1
<i>Oirschotse Heide noord west</i> (Oostelbeers)	5	1	1	1
<i>Spekdonken/Broekeling</i> (Vessem/Middelbeers)	6	2	1	1
<i>Buikheide noord</i> (Vessem)	3		1	1
<i>Buikheide-zuid/Halve Mijl</i> (Veldhoven)	3		1*	1
<i>Heieinden</i> (Hoogeloon)	2		0	1
<i>Spreeuwelse Heide</i> (Diessen)	2		1	1
<i>Sprankelbossen</i> (Eersel/Veldhoven)	4		1	1
<i>Knooppunt de Hocht</i> (Veldhoven/Eindhoven)	2		1*	1
<i>Moormanlaan Knegsel</i> (Veldhoven)	2		1*	1
<i>Het Goor, Liesdijk, Neterselse Heide</i>	1		0	0
<i>Beekdal Oude Toren</i> (Middelbeers)	0		0	0
<i>Waterzuivering en Wagenbroek</i> (Hapert)	2		1	1
<i>Molenvelden</i> (Zandoerle/Knegsel)	1		0	0
<i>Aarlese Heide west</i> (Oirschot)	2		1	1
<i>Hoogeloons Bos</i> (Hapert)	0		0	0
<i>Beekdal Run en Zandbogten/Stevert</i> (Steensel)	1		0	0
<i>Zandoerlese Bossen</i> (Veldhoven)	2		0	0
<i>Knegsel noord/west</i> (Eersel/Hoogeloon)	0		0	0
<i>Landgoed De Wielewaal</i> (Eindhoven)	1		1	1
<i>Vlasrootvennen</i> (Veldhoven)	3		1	1
Totaal			18	20

* Voedselvlucht waargenomen

den territoria als ook in het geschatte aantal territoria. Ook in de aantallen broedparen zien we de eerste drie jaren een stabiel aantal van vijf en na 2005 is een duidelijke toename zichtbaar tot zelfs acht broedparen in 2007.

Het aantal geschatte territoria is wel sterk gestegen van 8-9 tot 14 en in 2007 zien we totaal 18 territoria en dat is dus meer dan een verdubbeling ten opzichte van 2003. Of hier sprake is van een echte toename in de populatie, of dat dit deels wordt veroorzaakt door meer ervaring met de soort is niet duidelijk.

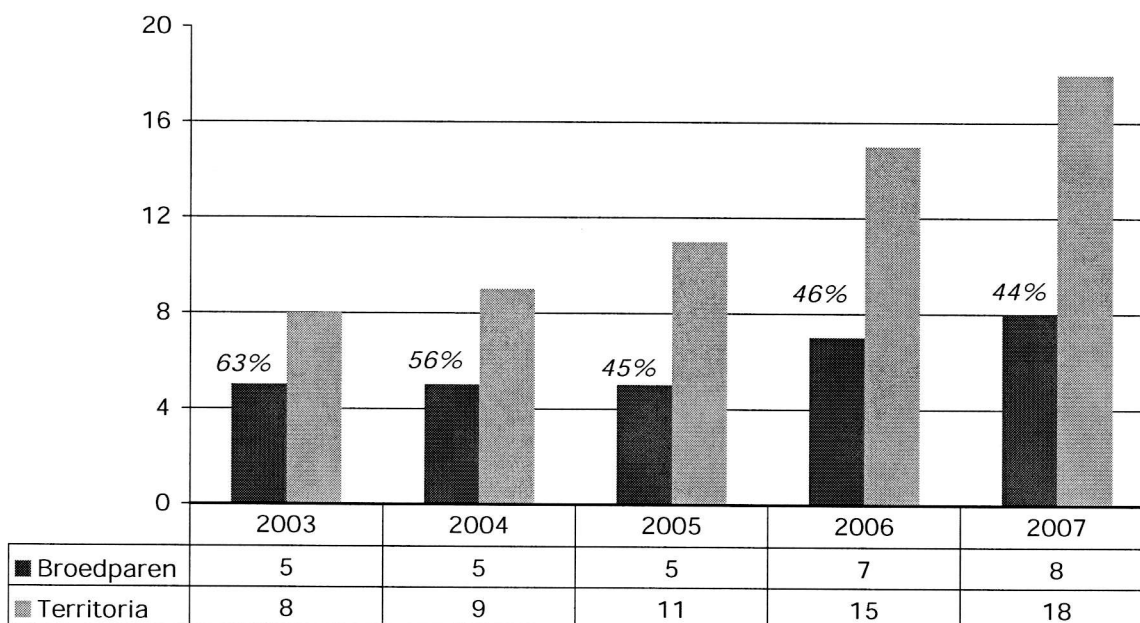
In tabel 1 is goed te zien dat er sprake is van een grote overlap van territoria in de verschillende gebieden, je ziet op veel plaatsen diverse verschillende exemplaren door elkaar.

In 2007 zijn de aantallen echt wel wat hoger. De totale populatie lijkt redelijk stabiel te zijn, hoewel er toch een stijging zichtbaar is. Maar daarnaast bestaat er wel een opvallend groot verschil tussen de aantallen bezette territoria en het aantal broedparen met een nest. Hieruit blijkt duidelijk dat een groot aantal paren dus niet tot broeden overgaat, dat ligt zo tussen de 43% en 63% (figuur 2). In de uit-

gebreide studie van Willem van Maanen in Limosa (2000) is aangegeven dat jaarlijks 50% van de aanwezige paren wespddieven in Midden Drenthe (1992 - 1998) niet tot broeden kwam. Dus dit beeld lijkt dus zeer veel op de situatie in de Brabantse Kempen.

De totale aantallen territoria worden jaarlijks vastgesteld aan de hand van waargenomen Wespddieven en/of door controle van al bekende nestplaatsen. Voor 2006 zijn de totale aantallen gewijzigd van 6 naar 7 broedparen en territoria van 14 naar 15 vanwege een extra nestvondst in 2006 op de Aarlese Heide, de melding hierover is pas later in 2007 bij ons binnen gekomen (mededeling Marco Renes). Binnen deze 18 territoria in 2007 is slechts één nest gevonden. Dus slechts één nest in ons studiegebied en dat broedsel is al in de eifase mislukt. Dus dit is evenals in 2006 weer een magere resultaat. Daarnaast hebben we bij zeven andere locaties weliswaar geen nest gevonden maar wel voedselvluchten gezien, en op drie plaatsen zijn jongen uitgevlogen wespddieven gezien. Dat is een hoog aantal voor ons gebied. Jaarlijks ongeveer 5 - 8 broedparen met nest en jongen voor

FIGUUR 2: AANTAL TERRITORIA IN VERHOUDING TOT HET AANTAL BROEDPAREN MET NESTEN BINNEN HET ONDERZOEKSGBIED VAN 2003 TOT EN MET 2007.

de periode 2003 - 2007. Het totale aantal is misschien wel erg laag, maar toch duidt dit op een stabiele populatie van broedende vogels. Als je in juli en augustus voedselvluchten ziet dan mag je zeker aannemen dat er sprake is van een broedgeval met nest en jongen (Van Maanen, 2000). Hieruit mag je dus concluderen dat er nog minstens zeven nesten meer moeten zijn geweest, zodat het totale aantal op acht komt (tabel 1, figuur 2).

Een beperking is wel dat we helaas in 2007 een aantal kleinere gebiedjes niet of onvoldoende hebben gecontroleerd.

We moeten toch elk jaar opnieuw weer naast de bezette nesten ook de lege nesten met enige regelmaat controleren. Sommige nesten worden gevonden in kleine percelen, dus je moet echt alles goed controleren. Door de extra nestcontroles kun je zien of ze nog onderhouden worden. Dit is goed te zien aan de verse groene takken die op het nest worden aangebracht. Naast de grotere bosgebieden blijkt dat kleinere beekdalbossen in de Kempen nog steeds erg in trek te zijn bij wespddieven (tabel 2).

Het enige dit jaar gevonden nest lag aan de rand van het Run-beekdal in een droog bos van grove den. Bij deze nestlocatie is in 2007 weer geen enkele voedselvlucht waargenomen, ondanks dat er veel is gepost vanuit verschillende hoeken. Evenals in 2006 was ook het aantal waarnemingen in 2007 van onvolwassen wespddieven erg laag, zelfs in de buurt van de nestplaatsen. Het zijn zeer onopvallende vogels!

EEN OPVALLENDE NAJAARSTREK VAN WESPDDIEVEN IN DE KEMPEN IN 2007

Net buiten het onderzoeksgebied zijn in het najaar nog enkele zeer opvallende najaarswaarnemingen verricht.

(bron: Ornis – vogels in Kempen).

Het betreft hier dus grotere aantallen trekkende wespddieven op 23 en 24 augustus, en dat is een zeldzaam verschijnsel in de Kempen.

23/8 Strabrechtse Heide 224 ex.

23/8 Eindhoven Gestel 37 ex.

24/8 Strabrechtse Heide nog 14 ex.

28/8 nog een groep van 18 ex.

TABEL 2: HABITATKEUZE VAN WESPDDIEVEN IN DE KEMPEN 2003-2007

	2003	2004	2005	2006	2007
Droog bosgebied	4	5	5	9	11
Nat bosgebied	2	2	2	2	3
Beekdal	2	2	4	4	4
Totaal aantal territoria	8	9	11	15	18

TABEL 3: OVERZICHT VAN VIJF JAAR GEÏNVENTARISEERDE GEBIEDEN IN DE KEMPEN 2003-2007

Gebied	2003	2004	2005	2006	2007
Landschotse Heide NW.	1	1	0	1	0
Landgoed De Baest N.	1	1	1	1	1
Landgoed De Baest Z.	0	0	0	0	1
Het Stuk	0	0	0	0	0
Beerse Broek	1	1	1	1	1
Beerse Broek	0	0	1	1	1
Landgoed s'- Heerenvijvers	0	0	0	0	1
Oirschotse Heide NW.	1	1	1	1	1
Oirschotse Heide Z.	0	0	0	0	1
Spekdonken –Molenbroek	1	1	1	1	1
Buikheide-Halve Mijl N.	1	1	1	1	1
Buikheide Halve Mijl Z.	0	0	1	1	1
Heieinden	0	0	1	1	0
Spreeuwelse Heide	0	0	0	1	1
Sprankelbossen	1	1	1	1	1
Knooppunt de Hocht	0	0	0	1	1
Moormanlaan Knegsel	0	0	0	0	1
Het Goor, Lieddijk, Neterselse Heide	0	0	0	0	0
Beekdal Oude Toren	0	0	0	0	0
Waterzuivering en Wagenbroek	0	0	1	0	1
Molenvelden - Zandoerlese Bossen	0	0	0	0	0
Aarlese Heide west	0	0	0	1	1
Hoogeloons Bos	0	0	0	0	0
Beekdal Run	0	0	0	0	0
omgeving Knegsel	0	0	0	0	0
Landgoed De Wielewaal	1	1	0	1	1
Vlasrootvennen	0	1	1	1	1
Totaal	8	9	11	15	18

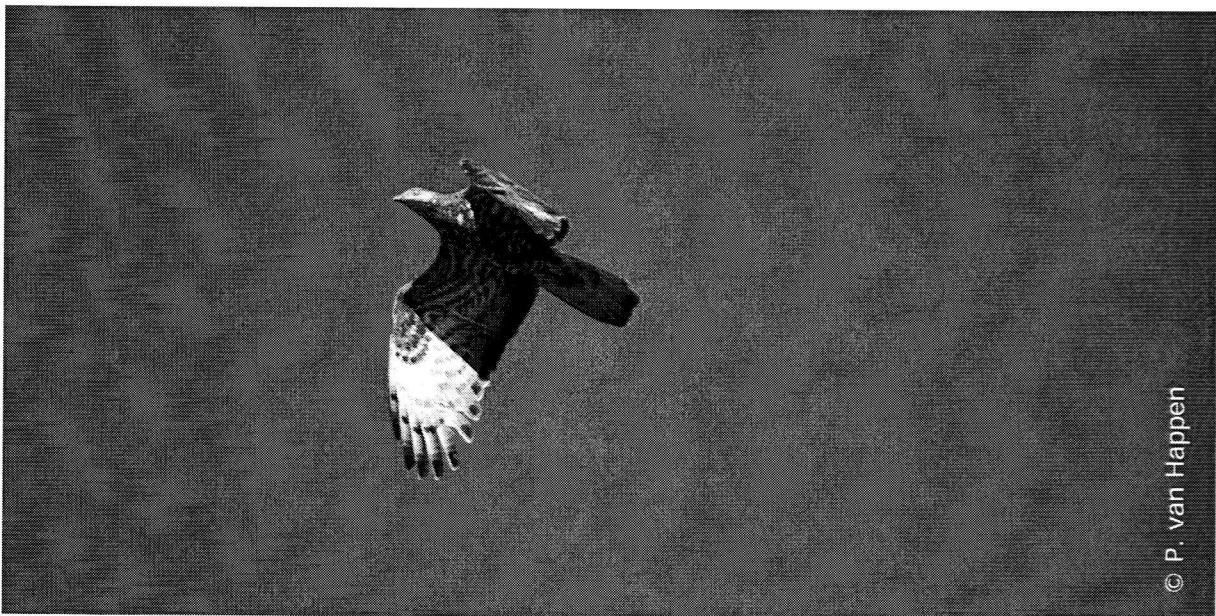

© P. van Happen

Gezenderde wespandief

© T. Østbye

© P. van Happen

PLANNEN VOOR 2008

Het is wel de bedoeling om in navolging van 2007 weer hetzelfde proefgebied te onderzoeken. We moeten opnieuw gaan proberen weer zoveel mogelijk territoria en nesten op te sporen en te volgen tijdens het broedseizoen. Voor elk nest wat we vinden willen we een zo betrouwbaar mogelijk beeld krijgen van het broedsucces. Het is daarom uitermate belangrijk om naast het vinden van nesten deze ook tijdens het broedseizoen te blijven volgen door middel van enkele vervolgccontroles. Deze nestcontroles zijn noodzakelijk omdat broedsels soms mislukken. Daarnaast is het ook belangrijk om van de waargenomen vogels zoveel mogelijk een vleugeltekening of foto's te maken zodat er vastgesteld kan worden hoeveel vogels actief zijn binnen het onderzoeksgebied. Om nog meer bekendheid te geven aan dit langlopend onderzoek in de Kempen, hebben we een artikel geschreven over herkenning van wespddieven in het veld met veel eigen foto materiaal (van Kessel & van Happen 2007). Ook in dit vijfde jaar is opnieuw gebleken dat we niet alleen de grotere bosgebieden moeten controleren, maar dat ook de aandacht moet blijven uit gaan naar de kleinere bosgebieden in het agrarische gebied. Vooral ook die bosjes die in of tegen beekdalen aan liggen.

DANKWOORD

Dank aan alle mensen die waarnemingen hebben ingestuurd via ORNIS. En bijzondere dank aan allen die hun medewerking aan het veldwerk hebben verleend: *Peer van de Akker, Peer Busink, Wim Deeben, Piet van Happen, Bert van Herk, Frans Huijbers, Bep Janssen, Noud Janssen, Theo Kampshof, Robert Kastelijn, Antoon de Kleyn, Jan Kolsters, Gerard Leijten, Heine van Maar, Wilma Meurs, Chris Mulder, Marco Renes, Geert Rombouts, Thor Østbye, Mark Sloendregt, Geert Sanders, Wil de Veer, Els de Veer-Bax, Nellie van de Waardenburg, Jan van de Waardenburg, Wiebe Witteveen, Douwe Witteveen, Piet Wuyts.*

LITERATUUR

- Bijlsma, R.G., 1997.** *Handleiding veldonderzoek roofvogels. Vogelbescherming – Werkgroep Roofvogels Nederland.*
KNNV uitgeverij.
- Kessel, J. van & Wouters, P. 2001**
Een eerste verkenning naar het voorkomen van Wespddieven in de Kempen in 2001.
De Blauwe Klauwier 27 (2): 7-11
- Kessel, J. van & Wouters, P. 2002**
Een tweede verkenning naar het voorkomen van Wespddieven in de Kempen in 2002.
De Blauwe Klauwier 29 (1): 2-16
- Kessel, J. van & Wouters, P. 2004**
Onderzoek naar Wespddieven in de Kempen 2003.
De Blauwe Klauwier 30 (1): 9-15
- Kessel, J. van & Wouters, P. 2005**
Onderzoek naar Wespddieven in de Kempen 2004.
De Blauwe Klauwier 31 (1): 20-25
- Kessel, J. van & Wouters, P. 2006**
Onderzoek naar Wespddieven in de Kempen 2005.
De Blauwe Klauwier 32 (2): 2 -8
- Kessel, J. van & Wouters, P. 2007**
Onderzoek naar Wespddieven in de Kempen 2006.
De Blauwe Klauwier 33 (1): 12 –19
- Kessel, J. van & van Happen, P. 2007**
Herkenning van Wespddieven. Een korte handleiding voor het veldwerk
De Blauwe Klauwier 33 (2): 14-23
- Maanen, W van. 2000**
*Reproductiestrategie van de Wespddief *Pernis apivorus* in Noord-Nederland.*
Limosa 73: 81-86

Sinaï

Ashamed to be a birdwatcher

Reisverslagen: Harold Bierens

Vogels kijken is nooit 'cool' geweest. Niet zonder reden werd zo'n hobby lange tijd (en nog) geassocieerd met geitenwollen sokken en Nico de Haan ringbaardjes. Daar is er natuurlijk niets mis mee, maar middenin je pubertijd kan het gevoelig liggen als er wat lacherig gedaan wordt over jouw vrijetijdsbesteding. Ikzelf heb me daar altijd weinig van aangetrokken. Hoewel ik later in bepaalde kringen toch een aantal keren tekst en uitleg heb gegeven om mijn hobby te 'verantwoorden' als mensen zeiden; "Wat? JIJ vogels kijken?". Grappig is wel dat veel van die zogenaamd 'hippe' gasten later heel makkelijk te enthousiasmeren waren als je ze een keer meenam het veld in. Maar goed, ik doe het met veel plezier en heb me d'r nooit belachelijk om gevoeld op één keer na dan. Dat was in Eilat waar ik binnen een periode van een half jaar verschillende keren ben geweest.

Steeds vanuit de Sinaï. Ik moest in dienst en bedacht me dat die tijd veel interessanter zou zijn in een vreemd land dan ergens op een platgetreden Nederlands heideveld. Ik hoorde van de diverse mogelijkheden, meldde me aan en werd zo uiteindelijk voor een half jaar uitgezonden naar Egypte. Een standplaats pal aan de Rode zee, midden op een belangrijke trekroute en de diverse mogelijkheden om in de hele regio rond te reizen maakten inderdaad dat ik met veel plezier aan de diensttijd terugdenk. Even over de vogels in de Sinaï, ik kwam in november en dus te laat voor de massale herfsttrek. Van grote aantallen Ooievaars kreeg ik niet meer mee dan de tientallen dode exemplaren voor wie de uitputtende trek halverwege al fataal was. Deze 'Dooievaars' werden samen met wat gesneuvelde arenden door de lokale bedoeïnen uit hun tuintjes gehaald en op een grote hoop gegooid. Tuintjes in de woestijn? Jawel, het rioolslib van ons kamp bleek een vruchtbare bodem en samen met wat waterreservoirs ontstond hier een soort van agrarische oase voor de Bedoeïnen. Dit bosje, door ons "Shitwood Forest" gedoopt was de hele winter en zeker het voorjaar een goede plek voor allerlei leuke waarnemingen. Vijf soorten arenden, Arendbuizerd, bijna alle reigersoorten, (Groene) Bijeneters, Kwartels, diverse steltlopers waaronder Poelruiter, Sporenkievit, Steltkluut en woes-

SPORENKIEVITEN, DOORTREKKERS IN SHITWOODFOREST

VISAREND, VANUIT HET WATER TOT OP DRIE METER TE BENADEREN

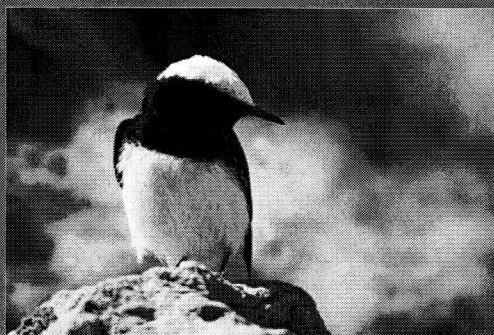
tijnplevier en vele zangertjes gaven me in al die maanden een heel goede indruk van de spectaculaire trek hier. Tel daarbij op de locale soorten als bijv. Monnikstapuiten, Kroonzandhoenders en Woestijnvink en we hebben een leuk recept om de gemiddelde vogelaar te doen watertanden.

Een paar vogelwaarnemingen hier zijn me in het bijzonder bijgebleven. Op een vroege morgen in februari beleefde ik een gigantische kick toen ik boven me een suizend fluitend geluid hoorde. Een eerste gedachte ging naar een naderende straaljager maar dat was vreemd in een 'no-fly zone'. Ik keek omhoog en zag twee valken recht op me neer vallen. Ze gingen zo hard dat ik de vleugels hoorde 'fluiten'. M'n kick werd vergroot toen ik zag dat de voorste een Slechtvalk was. Die zijn al niet klein maar z'n achtervolger leek bijna twee keer zo groot. Vijftien meter boven me sloeg de Slechtvalk een scherpe haak en ontkwam zo aan z'n belager, een dikke Sakervalk die lak had aan de reputatie van zijn bijna-ontbijt. Ook heel bijzonder was het om de hier overwinterende Visarenden vanaf drie meter te kunnen bekijken. Dat was een relatief eenvoudige maar achteraf heel spannende ervaring. Zoals gezegd zat ik daar pal aan de Rode zee. Wereldwijd beroemd vanwege de fantastische koraalriffen. Overigens was deze kleurrijke onderwaterwereld voor mij een mooiere natuurervaring dan alle vogels bij elkaar, maar dat terzijde.

Ik was daar aan het snorkelen in een tijd dat er veel Visarenden zaten. Drie van hen hadden een zitplaats gevonden op het 'verboden te vissenbord' dat 3 meter boven het water uitstak. Vanuit het water hadden ze niets te vrezen want hoewel ze me zagen bleven ze rustig zitten. Al dobberend genoot ik van deze aanblik. Plots voelde ik een felle steek en daarna een hevig brandende pijn in mijn linkerbeen. Snel m'n masker weer op en onder water kijken waar het vandaan kwam. Ik schrok, pal voor me dreef een Koraalduivel een even prachtige als dodelijke vis met zijn vinnen als sierven uitgespreid in dreighouding. Het kon niet anders of ik was tegen een van z'n gifstekels aangezwommen. Met een onbegrijpelijke kalmte zwom ik terug naar het strandje om daar te wachten op een volgende vergiftigingsfase. Uit verschillende informatiebronnen had ik begrepen dat ze net als de andere schorpioenvissen erg giftig waren. Bij een volle dosis zou je na twee uur van hevige pijn sterven. Ik had dus nog even, maar terwijl ik daar lag werd de pijn minder en verdween uiteindelijk. Mijn conclusie was dat ik door de sterke golfslag een stuk koraal geraakt had en de Koraalduivel was toeval. Maar goed, dit verhaal ging over schaamte dus tot zover de Sinai en op naar

KORAALDUIVEL, EVEN GIFTIG ALS MOOI

MONNIKSTAPUIT, EEN ALGEMENE VERSCHIJNING IN DE SINAI

Eilat. Deze Israëlische badplaats behoeft bij vogelaars geen verdere introductie. Door de ligging op het smalste punt van de zandlopervormige trekroute en aanwezigheid van water is het hier een vogelwalhalla. Het 'slootje', een open riool*, was goed voor drie soorten ijsvogels, alle Europese rallen en zeven soorten reigers dus dat zegt genoeg. (* De teerachtige drab waar m'n been door een misstap mee bedekt was bleef bijna net zo lang hangen als de vogelherinneringen) Voor een gebied waar veel vogelaars komen zijn ook veel tips. Van de ons welbekende Pierre van der Wielen had ik zo een goede plek gekregen voor het Gestreept zandhoen. De eerste keer in december volgde ik deze aanwijzingen en kwam zo in de heuvels boven de stad bij een soort van hondedrinkbak voor een hekwerk. Dit kon het nooit zijn naar mijn idee. De dienstmaat die mij vergezelde was geen vogelaar dus besloten we ook niet af te wachten en gingen terug. Niet tevergeefs overigens want we waren precies op tijd voor een schitterend schouwspel. We keken uit op de bergen in Jordanië. Voor een al kobaltblauwe lucht werden de diverse toppen door de ondergaande zon uitgelicht. Terwijl de eerste bergtop langzaam 'doofde', kleurde de volgende al felgeel. De warme kleuren van deze lichtshow liepen van fel geel in allerlei tinten over in een diep oranje-rood. Sprookjesachtig, daar kan de Efteling niet aan tippen.

Een prachtige ervaring maar helaas niet de juiste plek. Groot was mijn verbazing toen ik hier maanden later middenin de trek terug kwam. Met Edwin, een goede vriend uit Nederland, wat ande-

*KLEINST WATERHOEN IN DE TEERSLOOT
IN EILAT*

re toeristen en een gids hadden we die dag een schitterende woestijntocht gemaakt. Gericht op vogels en beloond met vele arenden en soorten als witbandleeuwerik. Het toetje van die dag werd het Gestreept zandhoen en jawel... bij de hondedrinkbak van weleer. Nu waren we echter niet alleen. Zo'n vijfenzeventig vogelaars zaten in het halfduister dicht opeengepakt. Met camera's en telescopen in een halve cirkel op slechts acht meter van het schaalpje. Belachelijk vonden Edwin en ik, en onszelf ook omdat we hier aanwezig waren. Door deze bespottelijke vertoning gaf ik onszelf weinig kans maar tot mijn stomme verbazing kwamen er toch vier exemplaren aanvliegen. Het was intussen nagenoeg donker en de meeste apparatuur daarmee zo goed als onbruikbaar. Toen de Zandhoenders landden begon men echter nog naar voren te dringen ook. Proberen met je telescoop er bovenop te gaan hangen. Na een paar minuten waren ze weer vertrokken, niet verwonderlijk naar mijn idee. Een beetje soortenjagen oké, maar hier hield ik toch een soort misselijk gevoel aan over. Van de Gestreepte zandhoenders heb ik nauwelijks genoten en later bij het doorbladeren van een vogelgids is er ook nooit een blij gevoel van herkenning teruggekomen. Voor zo'n bliksembezoek zou het hier morgen weer vol zitten wist onze gids te melden. En een week later in het echte hoogseizoen een dubbel aantal. Nooit meer voor ons, wij waren 'ashamed to be part of this'.

Sinaï

Ashamed to be a birdwatcher

EEN MANNETJE KWARTEL VERTROUWT VOLLEDIG OP ZIJN SCHUTKLEUR

KROONZANDHOENDERS

Wij spraken met ...

Ben Jacobs

Naam> Ben Jacobs Woonachtig> Veldhoven Leeftijd> 65 jaar Lid sinds> 1994 Actief> weidevogelbescherming Favoriete vogel> Kievit Mooiste natuurmoment> de eerste en onverwachte waarneming van eerst één en even later maar liefst tien appelvinken, dalend vanuit de boom voor ons op het pad Hotspot> Soerendonks Goor

Op 6 januari sprak Mark Sloendregt met Ben Jacobs. Ben is echtgenoot van Truus. Als Onderzoeker Optiek was hij werkzaam bij Philips in Eindhoven.

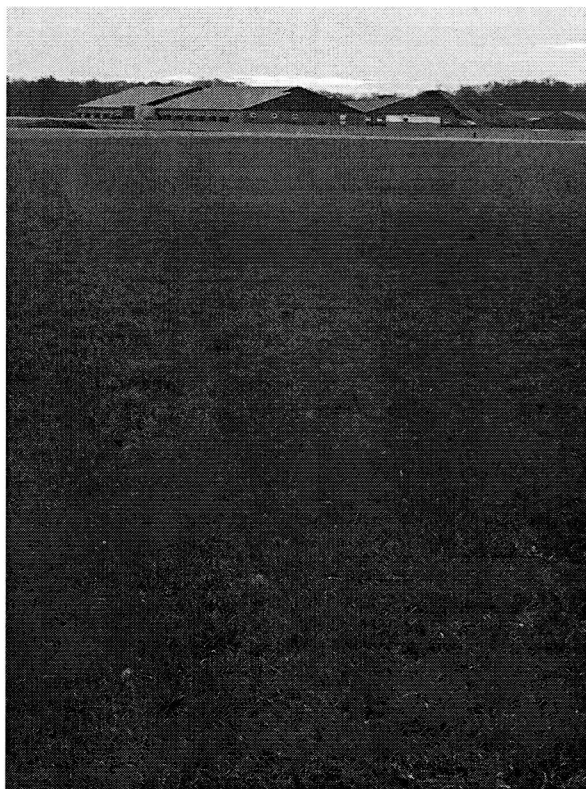
Vanwaar je interesse voor vogels en waarom vogelwerkgroep De Kempen?

Ik heb altijd wel interesse gehad in de natuur. Met vrienden of familie was ik dan ook graag in de natuur, maar ik keek nog niet heel specifiek naar vogels. Ik had domweg geen tijd voor vogels kijken. Toen ik vijftig was had ik het plan om op pensioengerechtigde leeftijd bij een natuurvereniging te gaan. Op een dag fietsen Truus en ik door de Kempen en brachten een bezoek aan museum de Acht Zaligheden te Eersel. En daar was, louter toevallig, een tentoonstelling van vogelwerkgroep De Kempen. Prachtig ingericht met diverse foto's en tal van documentatie. Aan het einde van de tentoonstelling lag een stapeltje aanmeldingsformulieren en we vroegen ons hardop af waarom we nog zouden wachten op ons pensioen. In 1994 zijn we lid geworden van vogelwerkgroep De Kempen en dat was een goede keuze.

Als beginnend vogelaar was ik eigenlijk totaal groen en onwetend. In het begin volgde ik enkele excursies en later heb ik van Hans Hermans het inventariseren geleerd. Hans inventariseerde de Hapertse heide en we trokken jaren samen met elkaar op. Elk jaar verscheen een rapport van ons dat aan Staatsbosbeheer werd overhandigd. Ik herinner mij ook nog heel goed dat Peer Busink mij in 1995 belde om een cursus te volgen. Ik had net zijn verhaal over de oprichting van een werk-

groep weidevogelbescherming in de regionale krant 'de Trompetter' met veel interesse gelezen. Ik wist meteen dat ik deze cursus wilde gaan volgen en ben samen met anderen aan de slag gegaan.

Het merendeel van de leden behoorde ook tot vogelwerkgroep De Kempen maar later veranderde dat aandeel met de oprichting van een aparte vereniging 'Weidevogelbescherming Zuidoost-Brabant' in 1999. Inmiddels zijn er meer dan vijfenveertig werkgroepen voor weidevogelbescherming in Brabant en enkele werkgroepen zijn ook een vereniging geworden. Onder hen zijn we de grootste en goed georganiseerd.

Je bent samen met Peer Busink coördinator voor de Werkgroep Weidevogelbescherming Zuidoost-Brabant. Wil je de werkzaamheden en resultaten van deze werkgroep eens toelichten?

Door de intensivering van de landbouw en veeteelt komen weidevogels nadrukkelijk in de problemen. De grondnesten van deze vogels van het boerenland hebben maar een geringe overlevingskans als boeren moeten ploegen, zaaien en maaien. Die boeren willen over het algemeen wel weidevogels op hun weilanden en akkers maar hebben geen tijd om de nesten op te sporen zodat ze tijdens de bewerkingen er rekening mee kunnen houden. Ze maken daarom gebruik van de inzet en kennis van vrijwilligers van weidevogelwerkgroepen. Deze werkgroepen zijn medio jaren negentig verenigd in een landelijke organisatie met coördinatoren op provinciaal niveau. Er worden resultaten gepubliceerd en voorlichting gegeven over weidevogels. Onze werkgroep Weidevogelbescherming Zuidoost-Brabant heeft in haar rapport 'verslag broedseizoen 2007' de volgende resultaten beschreven. In een periode van acht jaren is het aantal vrijwilligers gegroeid van 32 naar 53 leden. We geven af en toe cursussen om

het aantal actieve leden op peil te houden. Het aantal bedrijven waar we actief zijn is gestegen van 45 naar 126, het aantal hectaren boerenland is verdrievoudigd van 550 naar 1500 en het aantal gevonden legsels is toegenomen van 414 naar meer dan duizend in 2006. Dat was een mijlpaal, nooit eerder had een werkgroep in Brabant dat aantal gescoord. Maar landelijk nam het aantal weidevogels af. Het leek dus wel alsof wij buiten de trend bleven maar dat werd afgelopen broedseizoen fors omgekeerd. Ondanks dat we meer hectaren hebben beschermd is het aantal legsels gezakt van duizend naar achthonderd. Ik denk dat de waarheid ons nu ook in heeft gehaald.

Mede dankzij jouw inzet en toewijding voor de weidevogelbescherming werd je uitgeroepen tot 'vrijwilliger van het jaar 2005'. Hoe heb je dit ervaren?

Deze titel wordt door de provincie Brabant ieder jaar toegekend aan een vrijwilliger maar ook aan een boer en een werkgroep. Onze vereniging kreeg deze prijs al twee keer eerder en in 2005 werd ik, speciaal voor mijn onderzoek naar Kievieten, 'vrijwilliger van het jaar'.

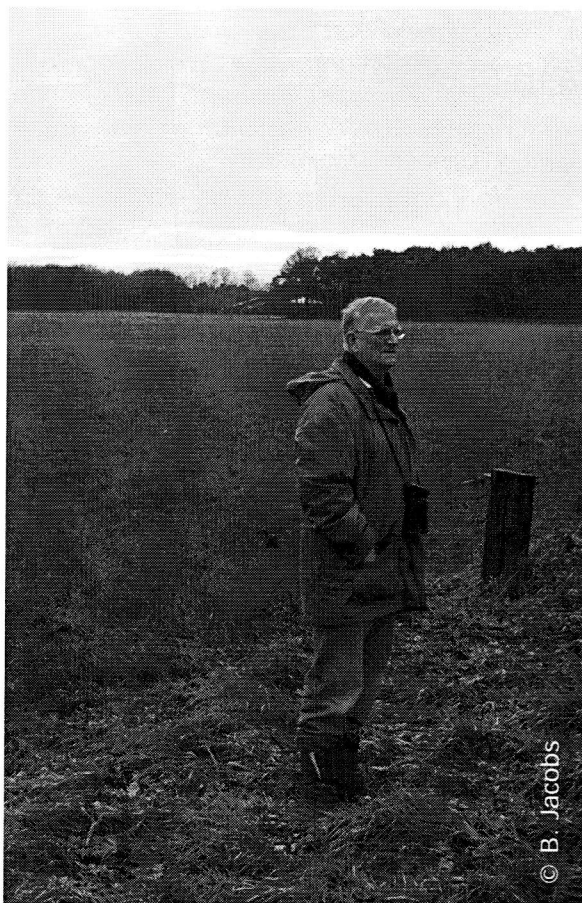

Mijn onderzoek had betrekking op vervollegsels van Kieviten. Ik wilde uit persoonlijke interesse onderzoeken of Kieviten weer een nieuw nest maken, bijvoorbeeld in geval van verstoring. En of dat nest, zoals algemeen wordt aangenomen, dan ook in de buurt van het oude nest wordt gemaakt. Om dat aan te kunnen tonen heb ik, op advies van Frans Huijbers, gebruik gemaakt van het unieke verenpatroon dat elke vrouwelijke Kievit heeft. Aan de borsttekening zijn vrouwen individueel te herkennen en met behulp van digiscoping heb ik dat nauwkeurig kunnen documenteren. Ik constateerde dat verlorengedane nesten lang niet altijd worden vervangen. Ik zag wel dat Kieviten een nieuw nest begonnen – in het zelfde seizoen of een jaar later – in de buurt van het oude nest. Ik heb met mijn GPS afstanden gemeten van slechts vijf en zeven meter van de nieuwe nestplaats ten opzichte van de oude nestplaats een jaar eerder. Mijn onderzoek- en weidevogelgebied 'Piroc' in Veldhoven is in 2004 opgeofferd als bedrijventerrein. Ik heb sindsdien een nieuw weidevogelgebied in Wintelre maar dat leent zich veel minder goed voor een dergelijk onderzoek. Toch wil ik dit weer gaan hervatten met mijn nieuwe camera, maar de afstand tot de vogels zou wel eens een probleem kunnen vormen. De erkenning als 'vrijwilliger van het jaar' voor het werk is een enorme stimulans!

Het gaat ook wel eens mis met de weidevogels. Hoe komt dat? En hoe zie je de toekomst voor de weidevogelpopulatie?

In twaalf jaar tijd dat ik nu bezig ben met weidevogelbescherming zie ik een intensivering van de landbouw. Daardoor wordt er steeds vroeger en vaker gemaaid, de weilanden veranderen door de monocultuur van raaigras en gebrek aan overhoekjes in spreekwoordelijke biljartlakens. Voor die boeren staat economie voorop en dat kan ik begrijpen. In de winter worden akkers verplicht ingezaaid met groenbemesters en in de zomer worden weilanden tot onder de afrastering gemaaid, gespoten en weer bemest. Zo'n weiland verandert dan in één klap voor weidevogels en hun jongen in een woest-

© B. Jacobs

tijn zonder schuilgelegenheid. De grutto heeft het landelijk verschrikkelijk moeilijk. Van de veldleeuwerik heb ik weinig statistiek, omdat deze nauwelijks meer voorkomt. Ook Kieviten lijken nu in aantal achteruit te gaan. Misschien bieden mozaiek- en akkerrandbeheer uitkomst voor weidevogels? Lokaal kunnen de oorzaken voor verlies van legsels verschillen. Maar in mijn eigen weidevogelgebied is in 2006 zelfs tachtig procent van de legsels mislukt en daarvan was 68% het gevolg van predatie. Ik heb tegen de boeren verklaard dat ik predatie een natuurlijke zaak vind waar we normaal mee moeten omgaan. Die weidevogel, vos, kraai, meeuw, enzovoort moeten het met elkaar maar oplossen. Dus geen jacht op vossen, kraaien en roofvogels. Ik vind dat bemoeien met de natuur absoluut ongepast. We proberen als weidevogelbeschermers zoveel als mogelijk uit het veld te blijven en de nesten niet te markeren als dat niet nodig is. Maar weidevogelbescherming blijft noodzaak!

Je werkt al jaren samen met boeren. Merk je iets van mentaliteitsverandering betreffende de bescherming van weidevogels? Dienen natuurbeschermers en boeren hun krachten te bundelen?

Bij de meeste boeren zullen volgens mij weinig zorgen zijn over de populatie weidevogels. Natuurlijk vinden ze het prachtig wat wij als weidevogelbeschermers doen. Weidevogelbescherming blijft noodzakelijk maar de meeste boeren worden voortgeduwd door de economie. Ik zag tijdens de wintertelling dit jaar ook weer veel akkers beplant met coniferen, op deze plekken vind je geen vogels. Ik vind de ontwikkelingen zorgelijk en we zouden met boeren aan tafel moeten gaan zitten om te bepraten wat eraan te doen. De doelstellingen van beide groepen verschillen echter nog veel.

Je bent vanaf 2004 ook coördinator over de bekentelling. Wat houdt die functie voor jou in. En heb je al zicht of er al dan niet veranderingen merkbaar zijn vergeleken met de vorige telling van tien jaar geleden?

Ik ben deelcoördinator voor de bekentelling, coördinator voor heel zuidoost-brabant is Peer Busink. Mijn taak bestaat uit het verstrekken van telformulieren, tellers attenderen op de teldata en het verzamelen van telgegevens. Helaas verloopt dat verzamelen wel eens moeizaam en gebrekkig. Dat is voor een coördinator heel frustrerend omdat de telling incompleet dreigt te raken en dat bemoeilijkt een vergelijking van de resultaten ernstig. In totaal leveren drie of vier deelcoördinatoren ten zuiden van het Wilhelminakanaal hun gegevens aan Guus Nas. Als ik de

voorlopige resultaten van deze periode globaal vergelijk met de voorgaande telling in de jaren negentig van de vorige eeuw dan gelden voor o.a. de aalscholver en grauwe gans een flinke toename. Er zijn nieuwkomers zoals grote gele kwikstaart en grote zilverreiger, maar o.a. wulp en zilvermeeuw worden steeds minder geteld. Ook heb ik geconstateerd dat grote zilverreigers, in de vorstperiode van vorig jaar, juist meer langs open beken aanwezig waren dan bij dichtgevroren plassen.

Op sommige trajecten vinden beekherstel en natuurontwikkeling plaats daarom heb ik aan alle tellers gevraagd nu foto's te maken van hun beek zodat veranderingen kunnen worden vastgelegd.

Voor vogelwerkgroep De Kempen vang je nieuwe leden op. Wat doe je namens de vereniging voor nieuwe leden?

Elk jaar melden een aantal nieuwe ervaren en onervaren leden zich aan bij de vereniging. Voor een groepje van ongeveer vijf mensen organiseer ik voor de vereniging bij mij thuis een bijeenkomst. Ik leg uit wat vogelen inhoudt en hoe de vereniging werkt. Ik laat dus onder andere vogelgidsen, kijkers en een telescoop zien. Ik overhandig de brochure van Rob Aarts over het kijken naar vogels. Ook vertel ik ze over de activiteiten van de vereniging, het bestuur en de commissies. Vervolgens moedig ik de mensen aan om vooral naar de maandelijkse ledenbijeenkomst te gaan want dat is het hart van de vereniging. Je kunt op zo'n

© M. Sloendregt

avond kennis maken met andere leden en je opgeven voor een inventarisatie of excursie. Behalve de bijeenkomst voor nieuwe leden bij mij thuis probeer ik ook altijd een paar excursies te organiseren voor hen. Er zijn ervaren leden zoals Jacques van Kessel en Harold Bierens die hier buitengewoon goed in zijn. Ik ga dan zelf ook altijd graag mee. De excursies zijn weliswaar speciaal bedoeld voor nieuwe leden maar het is toch jammer om te zien dat ervaren vogelaars van de vereniging zich dan zelden laten zien. Tot zover probeer ik nieuwe leden te enthousiasmeren daarna dient de vereniging deze taak op zich te nemen.

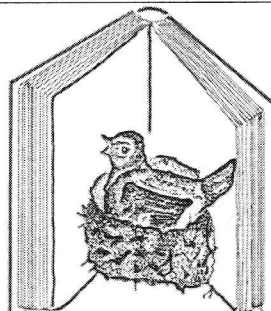
Met "Wij spraken met..." is een oude rubriek nieuw leven ingeblazen. Leden spreken in deze rubriek over hun persoonlijke drijfveren, achtergronden en passie voor het vogels kijken. In een volgende uitgave is Robert Kastelijn aan het woord. Wij danken Ben Jacobs voor zijn openhartig gesprek.

Leesvoer

met o.a. inventarisatierapporten van leden*

©M. Sloendregt

2007

Kolsters, J. en de Veer, W. (2007) *Buikheide 2006. Inventarisatie broedvogels en rode bosmieren, en analyse van de begroeiing in relatie tot de broedvogels.* Uitgave VWG De Kempen.

In 2006 is in navolging van 2001 een broedvogelkartering uitgevoerd in het noordelijk gedeelte van bosgebied Buikheide. In 2001 is hier de eerste broedvogelkartering uitgevoerd om een soort nulmeting te verkrijgen, omdat het bosbeheer vanaf die tijd is gewijzigd van perceelsgewijs kappen en aanplanten naar uitdunnen. Met de huidige vorm van beheer moet een meer natuurlijk en gevarieerd bosgebied ontstaan.

In dit rapport zijn behalve de geïnventariseerde broedvogels ook de nesten van drie koepelbouwende rode bosmieren en de niet-koepelbouwende bloedrode roofmier ingetekend. In 2001 en 2006 hebben ook habitatinventarisaties plaats gevonden. In 2001 is de relatie van de broedvogelbevolking tot de begroeiing al kwalitatief vastgelegd. Vogels van de Buikheide zijn bijvoorbeeld samengevoegd tot ecologische vogelgroepen en vergeleken met een goed ontwikkeld gemengd naaldbos in Nederland. In 2006 is het habitatonderzoek zodanig uitgebreid dat de 'begroeiingseenheid' op schaal kon worden ingetekend en de dichtheid kon worden berekend. Door dit kwantitatief vastleggen van het bos werd de mogelijkheid geschapen om uitgebreide analyses uit te voeren op microniveau.

De meest algemene vogelsoorten van de Buikheide zijn roodborst, vink, goudhaan en winterkoning. In 2001 behoorde de koolmees nog tot de top vier en de winterkoning niet. In 2006 zijn soorten als goudhaan en boomkruiper sterk toegenomen. De verliezers zijn fitis en matkop, beide zijn in aantal sterk afgenomen. In 2006 zijn negen soorten en 311 territoria meer geteld dan in 2001. Tot de nieuwkomers behoort o.a. één paar nachtzwaluwen na 23 jaar afwezigheid. Maar ook boomklever en kleine bonte specht. Op de Buikheide zijn in termen van vogelgemeenschappen de bosvogels (vink) en naaldbosvogels (goudhaan) duidelijk vertegenwoordigd.

Analyses aan de hand van ecologische vogelgroepen laten o.a. voor de 'winterkoninggroep' en 'grote bonte spechtgroep' een positieve trend zien. Per soort wordt in dit rapport zoveel als mogelijk een gedetailleerde beschrijving gegeven met betrekking tot het voorkomen op de Buikheide.

De goudhaan doet het bijvoorbeeld als soort heel goed, de zachte winters van de laatste jaren hebben de soort in de kaart gespeeld. De sparrenperceelen met een leeftijd van 15-45 jaar scoren qua dichtheid het hoogst. Naarmate de kroonlaag meer open wordt zakt het aantal. Naaldbomen zoals de fijnspar met korte naalden zijn aantoonbaar favoriet. Waarschijnlijk hebben sparren met korte naalden meer prooien die ook nog eens makkelijker bereikbaar zijn voor de goudhaan.

Kortom dit lijvige rapport is een must voor leden van vogelwerkgroepen en beheerders van natuurterreinen. Het rapport bevat 170 pagina's voorzien van full colour illustraties.

De aanschafprijs voor leden is €10,- en voor niet-leden €20,-.

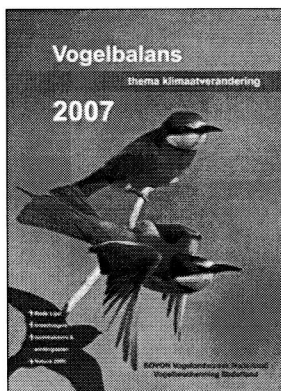
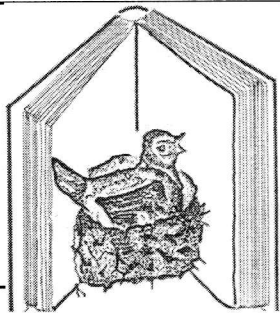

Buikheide 2006
Inventarisatie broedvogels en rode bosmieren, en analyse van de begroeiing in relatie tot de broedvogels.

Samenstelling: Jan Kolsters en Wil de Veer
Beeldmateriaal: Jan Kolsters, Wil de Veer, C.V. de Vries B&C en Geert Beekers.
Uitgever: Vogelwerkgroep De Kempen. Pagina's: 170

* INVENTARISATIERAPPORTEN VAN LEDEN ZIJN TE LEEN UIT HET ARCHIEF VAN VWG DE KEMPEN.
OOK TE LEEN ZIJN OUDE JAARGANGEN VAN DE BLAUWE KLAUWIER. DE LIJST VAN PUBLICATIES IN LEESVOER IS SLECHTS EEN BEPERKTE SELECTIE UIT O.A. INVENTARISATIERAPPORTEN VAN LEDEN.

2007

SOVON en Vogelbescherming Nederland (2007) *Vogelbalans 2007*. Uitgave SOVON Vogelonderzoek Nederland en Vogelbescherming.

Over de veranderingen in de vogelstand wordt door SOVON jaarlijks verslag uitgebracht in een serie rapporten en op www.sovon.nl. Hier zien de vogeltellers de resultaten terug van al hun inspanningen. Vogelbescherming Nederland en andere natuurbeschermingsorganisaties gebruiken de gegevens om beschermingsplannen op te stellen. Medewerkers van ministeries en verschillende instituten vinden er de informatie die ze nodig hebben voor onderzoek of om natuurbeleid te evalueren. Al jaren bestond de wens deze schat aan gegevens ook bij een breed publiek onder de aandacht te brengen. Vogels zijn door hun voorkomen en gedrag zo'n prominent onderdeel van onze omgeving, dat informatie over veranderingen in de vogelstand spannend is voor iedereen die geïnteresseerd is in wat er buiten gebeurt. De informatie die we hier presenteren is ontleend aan de verschillende tellingen en onderzoeken die door SOVON worden georganiseerd. Het geeft in een notendop de belangrijkste ontwikkelingen in de huidige vogelstand in Nederland weer.

Klimaatverandering is het centrale thema tijdens het Vogelfestival 2007 en vormt ook een rode draad door de 'Vogelbalans 2007'. Het laat ook zien dat vogels worden geconfronteerd met veranderingen in al eeuwenlang bestaande relaties tussen het optimale moment van broeden en de hoeveelheid voedsel die dan beschikbaar is.

2007

Samenwerkingsverband Westbrabantse Vogelwerkgroepen (2007) *Atlas van de West-Brabantse broedvogels*. Uitgave NPN Media, Breda

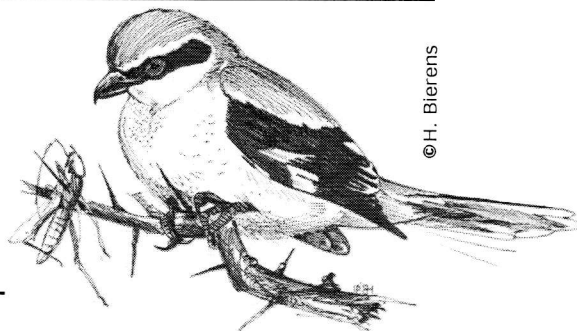
In 1989 sloegen de Provincie Noord-Brabant en de Stichting Samenwerkingsverband van Westbrabantse Vogelwerkgroepen (SWEV) de handen ineen en begonnen aan het eerste, vlakdekkende broedvogelonderzoek. Zij namen niet alleen natuurgebieden, maar ook landbouwgronden, dorpen en steden systematisch onder handen.

Deze atlas bundelt de gigantische berg informatie die boven tafel kwam. Inleidende hoofdstukken schetsen onder meer het ontstaan van het landschap, de gevolgde methodiek en de vogelbevolking van alle Westbrabantse natuurreservaten. De beschrijving van de verspreiding van de diverse vogelsoorten vormt de hoofdmoot, waarbij ook veranderingen tussen 1973-1977 en 1998-2000 in kaart worden gebracht. Dankzij de diversiteit van landschappen bleken delen van West-Brabant tot de vogelrijkste van Nederland te behoren. Even verrassend was het belang van steden en dorpen voor sommige soorten die moeten wijken uit cultuurland.

Activiteitenagenda

Januari - april*

©H. Blerens

NESTKASTPROJECT KONINGSHOF

Op **zaterdag 1 maart** gaan we weer de schoonmaakronde houden langs de nestkasten op Koningshof. We verwijderen de restanten van nesten van vorig jaar evenals de poep uit de als slaappleaats gebruikte kasten. Versleten kasten zullen we vervangen en indien mogelijk nog repareren. Misschien is de bosuil al weer aan het broeden.

We starten om 9.00 uur op de parkeerplaats van Koningshof.

Op **3 mei** houden we de eerste controleronde van de nestkasten. We kijken alle kasten na of er wat er in zit of niet en noteren dat. We starten om 9.00 uur op de parkeerplaats van Koningshof.

Op **24 mei** houden we de tweede controleronde van de nestkasten op Koningshof. Zelfde recept als op 3 mei. We starten om 9.00 uur op de parkeerplaats van Koningshof.

Op **14 juni** is de laatste controleronde van 2008 op Koningshof. Ook nu weer: We starten om 9.00 uur op de parkeerplaats van Koningshof. Info bij Jan Wouters (0497642391).

Jan Wouters

SLUITINGSDATUM KOPIJ BLAUWE KLAUWIER IS 20 MAART

DE BLAUWE KLAUWIER JAARGANG 34, NR. 2 - APRIL 2008

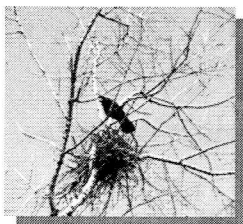
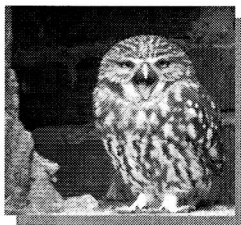
MET O.A. KERKUILEN IN EEN DAL - EN TOPJAAR, IJSVOGELWAND OP GOLFBAAAN WELSCHAP

* WIJZIGINGEN VOORBEHOUDEN, HET LAATSTE NIEUWS WORDT VERMELD IN DE MAANDELIJKE CONVO.

IN HET KORT

JAARVERGADERING VWG DE KEMPEN

25 JANUARI, LEDENBIJEENKOMST IN EETCAFE 'HOF VAN HOLLAND', VELDHOVEN.

Op deze jaarvergadering in januari worden o.a. de activiteiten en financiën van de vereniging door het bestuur toegelicht. De lezing van deze avond gaat over de spotvogel en zal gegeven worden door Boena van Noorden. Gezamenlijk eten om 18.00 uur en aanvang vergadering om ± 20.15 uur.

SLAAPPLAATSTELLINGEN VAN DE BLAUWE KIEKENDIEF

26 JANUARI 2008, SIMULTAANTELLING

Op de Cartierheide en Landschotse heide vinden op deze datum tellingen plaats, bij voldoende belangstelling volgt nog een simultaantelling in februari. Info: Pieter Wouters

INVENTARISATIE STEENUILEN

HALF FEBRUARI-EIND MAART

Onderleiding van VWG De Kempen zal een inventarisatie worden gedaan naar territoria van de steenuil in de Kempen. De inventarisatie zal worden uitgevoerd met behulp van geluidsnabootsing en met diverse vrijwilligers. Info: Wil de Veer, 06-55988328

LEDENBIJEENKOMST 22 FEBRUARI

Lezing van Janus Eliens over Antarctica

NESTKASTPROJECT BOSUIL, REUSEL

BEGIN MAART, info P. Wouters

BEKENTELLING

LAATSTE WEEKEND OP 8 EN 9 MAART

Info: Ben Jacobs

LANDELIJKE SLAAPPLAATSTELLING GROTE ZILVERREIGERS

22 MAART

Info: Robert Kastelijn

LEDENBIJEENKOMST 28 MAART

Lezing van Henk Sierdsema over 'het jaar van de Nachtzwaluw, 2007'

PROVINCIALE JAARAVOND KERKUIL EN STEENUIL

APRIL, DATUM VOLGT INFO WWW.UILENINBRABANT.NL

LANDELIJKE TELLING M.U.S. (SOVON)

START PERIODE 1 TUSSEN 1-30 APRIL. INFO WWW.SOVON.NL

LANDELIJKE TELLING KOLONIEVOGELS

START VANAF 15 APRIL

Roek, blauwe reiger, kokmeeuw, zwarte stern, oeverzwaluw.

Info: P. Wouters

LEDENBIJEENKOMST 25 APRIL

Film van Jos Vroegrijk over natuur in Polen en uitgifte Blauwe Klauwier - April (jaargang 34-2)

VOGELOPVANG EN VOGELBESCHERMING IN DE KEMPEN

Vogelasiel Eindhoven

Antoon de Kleyn
Eikenstraat 49
5651 CM Eindhoven
Tel.: 040-2526897

Melding roofvogelvervolging

Vogelasiel Someren e.o.
Tel.: 0493-493564 of mobiel: 06-21975875

Dierenambulance voor Eindhoven e.o.

Tel.: 040-2523188

Melding verstoring buitengebied

Provinciale milieuklachtcentrale,
24 uur per dag bereikbaar
Tel.: 073-6812821

BESTUURSLEDEN VWG DE KEMPEN

Voorzitter

Jan Kolsters
Van Nuenenstraat 96
5503 CL Veldhoven
Tel.: 040-2538248

Secretaris

Hetty Fokkens-Norde
Kermisberg 6
5508 DW Veldhoven
Tel.: 040-2543077

Penningmeester

Piet van der Krieken
Molenpad 6
5524 BD Steensel
Tel.: 0497-512414

Biologisch secretaris

Pieter Wouters
Lensheuvel 37
5541 BA Reusel
Tel.: 0497-643049

Algemene leden

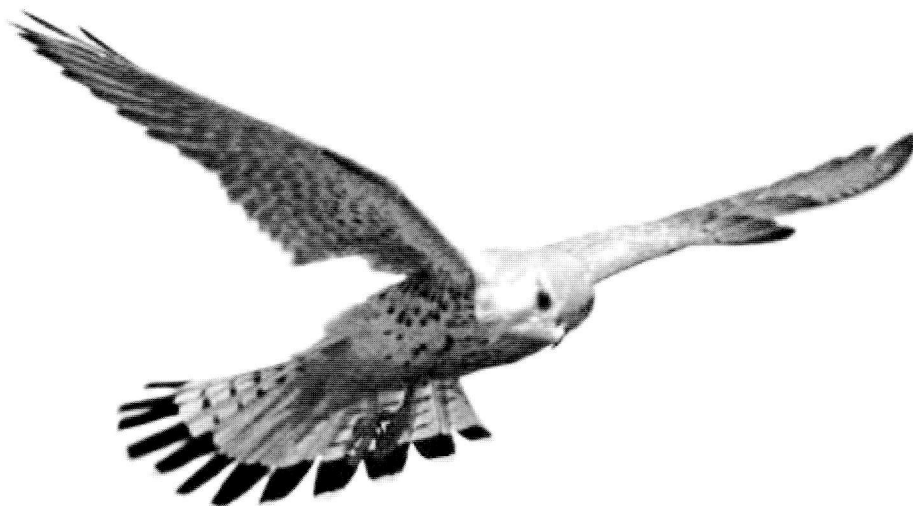
Jacques van Kessel
Evestraat 18
5503 XN Veldhoven
Tel.: 040-2531211

Algemene leden

Alfonso Gil Cantabrana
Eijervan 24
5646 JL Eindhoven
Tel.: 040-2425404

Opvang nieuwe leden

Ben Jacobs
De Bleker 41
5506 BB Veldhoven
Tel.: 040-2534735

Vogelwerkgroep De kempen

Vogelwerkgroep De kempen beoogt bezig te zijn met vogelstudie in de Kempen, teneinde de kennis over de in het wild levende vogels te vergroten en een bijdrage te leveren aan de bescherming van deze vogels in hun milieu. Hiernaast is ruimte voor andere activiteiten zoals: natuurstudie in ruimere zin; voorlichting; educatie; en beheerswerkzaamheden.

Secretariaat/Postadres

Vogelwerkgroep De Kempen
Postbus 386
5500 AJ Veldhoven

E-mail

vwgkempen@hetnet.nl

Homepage

www.homepages.hetnet.nl/~vwgdekempen

Lidmaatschap

Het lidmaatschap kan men verkrijgen door zich te wenden tot het secretariaat van Vogelwerkgroep De kempen.

De contributie bedraagt €30,- per jaar.

Gezinsleden betalen €15,-.

Studenten en 65-plussers betalen €25,-.

Donateurs

Donateurs die de Vogelwerkgroep willen steunen zijn van harte welkom.

Bij een donatie van €15,- of meer, krijgt men het verenigingsblad een jaar lang toegezonden. Betaling van contributie of donatie kan geschieden door storting op giro-rekening 5859111 ten name van Vogelwerkgroep De Kempen, onder vermelding van 'contributie' of 'donatie'.

Inhoud

- 2 **Vogelvaria**
- 3 **Natuur in de Kempen**
Fotowedstrijd 2007
- 8 **Verslag van de nestkastencontroles op Koningshof in 2007**
Jan Wouters
- 13 **De Blauwe Kamer**
Harold Bierens
- 18 **Broedresultaten steenuil 2007**
Wil de Veer
- 24 **Onderzoek naar wespddieven in de Kempen 2007**
Jacques van Kessel en Pieter Wouters
- 34 **Sinai, ashamed to be a birdwatcher**
Harold Bierens
- 38 **Wij spraken met ...**
Ben Jacobs
- 44 **Leesvoer**
- 46 **Activiteitenagenda januari - april**

Vogelwerkgroep De Kempen is opgericht in 1974 en houdt zich bezig met het bestuderen van de vogels die in het wild in de Kempen (Zuidoost Brabant) voorkomen. Van een klein groepje bevriende vogelaars groeide de werkgroep uit tot een veelzijdige en actieve organisatie van ongeveer 80 leden. De Klapekster (streeknaam 'Blauwe Klauwier') dient als logo.

